

Högskolan i Halmstad
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Medie- och kommunikationsvetenskap 61-90hp
C-uppsats, ht-11
Ann-Kristin Agesund

Litteraturkritik i SvD och DN – Kriterier för omnämningar på kultursidorna.

**Handledare: Ebba Sundin
Examinator: Veronica Stoechel**

Abstract

- Titel:** Litteraturkritik i SvD och DN
– Kriterier för omnämningar
på kultursidorna.
- Utgivningsdatum:** 2012-01-15
- Författare:** Ann-Kristin Agesund
- Handledare:** Ebba Sundin
- Examinator:** Veronica Stoeihrel
- Sektion:** Sektionen för Hälsa och Samhälle
- Utbildning:** Medie- och
Kommunikationsvetenskapliga programmet
- Typ av dokument:** C-uppsats
- Språk:** Svenska
- Problembeskrivning:** Det finns närmare 500 förlag i Sverige, ca 70 av dessa är anslutna till Svenska Förläggarföreningen som uppger att det ges ut ca 1000 nya skönlitterära titlar i Sverige under ett år. Enligt Nationalbiografien utges ca 2300 titlar under ett år. Endast en bråkdel av all skönlitteratur som ges ut får publicitet i dagstidningar. Varken titlar, författare eller förlag.
- Syfte:** Syftet är att undersöka om det går att urskilja om det finns kriterier och mönster för vilka författare och verk som får uppmärksamhet i pressen.
- Metod:** Kvalitativ forskningsintervju
- Slutsats:** Vissa författare och förlag har en högre status hos kulturredaktionerna. Man kan tala om att de har kvalificerat sig för att höra till dem som blir omnämnda på kultursidorna. Vissa författare kommer aldrig på tal för recension, och vissa som varit kvalificerade kan "diskvalificeras" i ett senare skede. En författare kan bli omskriven som nyhet, och det finns ändå en möjlighet för en författare eller ett verk som inte hör till de kvalificerade, om ett verk visar sig höra hemma inom ett tema som redaktionen uppfattar som en trend.
- Nyckelord:** Litteraturkritik, recension, kulturredaktion, nyhetsvärdering, status

Innehåll

Abstract	2
1. Inledning	5
2. Bokbranschen	8
2.1 Arenan	8
2.2.Författare och förlag	9
2.2.1. Kategorier av författare.....	9
2.2.2. Konglomerat med makt.....	10
2.2.3.Små förlag.....	11
2.3.Om kritik.....	13
2.4.Tidigare forskning.....	14
3. Syfte, frågeställningar och avgränsningar	16
3.1. Syfte.....	16
3.2.Avgränsning.....	16
4. Teorier	18
4.1 Fält och kapital	18
4.2 Nyhetsvärdering och Nyhetsideologi	20
5. Metod och material.....	22
5.1. Undersökningsenheterna.....	22
5.2.Förberedande genomgång av dagstidningarna	22
5.3.Kvalitativ forskningsintervju som metodval.....	23
5.4 Reliabilitet, validitet och generalisering.....	26
5.5.Etiska dilemman	26
6. Författare och förlag som uppmärksammas (kvantitativt).....	28
6.1. Bonnierförlagen.....	30
7. Intervjuredovisning	32
7.1. Vad tidningarna menar att skriva om.....	32
7.2. Hur urvalet går till.....	32
7.3. Författare och verk som inte kommer i fråga	34
7.3.1. Egenutgivare.....	34
7.3.2. Populärlitteratur, underhållningslitteratur, massmarknadslitteratur.....	35
7.3.3. Etablerade författare utan recension.....	36
7.4. Författare, förlag och verk som får publicitet	36
7.4.1. Författare och förlag med status.....	36

7.4.2. Debutanter	37
7.4.3. Journalister med företräde.....	38
7.4.4. Författare i mellanläge	39
7.4.5. Författare kan falla ifrån.....	39
7.4.6. Välexponerade författare.....	40
7.5. "News"	41
7.6. Trend, slump och teman kan leda till publicering	42
7.7. Utanför gränserna	43
8. Slutsatser	44
8.1. Urval	44
8.2. Det är inte verket som avgör – inte heller kvalitén.....	44
8.3. Förlagstillhörighet	45
8.4 Författarstatus.....	46
8.3. Diskvalificerad för att få publicitet	47
8.4. När omnämmandet är som en nyhet	48
8.5. Konvention i litteraturkritik – med vinnare och förlorare.....	49
8.6. Slutord	50

1. Inledning

I bokvärlden pågår många debatter sprungna ur den förändring som pågår inom fältet. Till exempel kan böcker numera publiceras på flera nya sätt, via bland annat print-on-demand som är en digital tryckteknik som gör det möjligt att trycka små upplagor för en relativt låg investering. Den digitala e-boken är också ett nytt fenomen vars utveckling vi ännu inte vet mycket om, och därmed inte heller hur den kommer att påverka arenan för den tryckta boken. Bokhandlarna på nätet har skapat problem för de fysiska boklådorna som får allt svårare att överleva. De stora bokhandelskedjorna (Bokia och Akademibokhandeln) påverkar också konkurrensen gentemot de små bokhandlarna. De stora kedjorna, tillsammans med en ökad försäljning av böcker i varuhus, har lett till att färre antal titlar exponeras i dessa butiker då de gör ett förhållandevis snävt urval utifrån kommersiellt gångbara böcker. Detta påverkar även prisbilden på böckerna i handeln. De stora inköpsaktörernas avtal är tuffa gentemot förlagsleden, vilket lägger särskilt press på de mindre förlagen. Svenska Förläggareföreningen har för sina medlemsföretags räkning sagt upp avtalen med Svenska Författarförbundet där författare är anslutna. Sammantaget leder detta till sämre eller förändrade villkor och möjligheter för författare som inte hör till de stora bästsäljarna. Förlagen drar ned på utgivningen, sägs det, vilket leder till att färre författare blir antagna och publicerade där, men det leder också till att fler författare ger ut sina böcker på egna förlag eller anlitar företag som hjälper till med utgivning men där författaren står för kostnaderna.

Tidningarnas kultursidor går mot vad som har kallats en tabloidisering där sidorna presenterar en blandning mellan nöje, underhållning och kultur och att samma redaktion arbetar med både populärkultur och det som brukar benämnas finkultur. Det sker också en ökad s.k. featurisering vilket i litteratursammanhang betyder att det blir fler artiklar med olika teman gällande författare och böcker samt författarporträtt, snarare än rena recensioner och anmälningar av böcker. Antalet recensioner minskar på de flesta tidningar. Många författare känner besvikelse över att de inte får uppmärksamhet genom recensioner.

Inom de här processerna i bokbranschen finns det mycket som skulle vara intressant och värt att undersöka för att se hur litteraturen i Sverige ”handhas” och vilken effekt det får för det litteraturen, författarna och litterära fältet som helhet.

Denna uppsats tar upp ett utav alla de teman om förekommer i den stora debatten, och som kan ha betydelse främst för författare och deras verk,

samt för förlag. Det gäller just tidningarnas urval av vilka författare, verk och förlag de väljer att publicera något om, samt hur detta urval går till.

I en blogg, på Svensk Bokhandels hemsida, refererade bloggskribenten Lars Schmidt till ett seminarium han besökt som handlade om boken på marknaden. Det ägde rum på Stockholms Universitet våren 2011 och bar titeln "Från verk till vara – om böckers säljbarhet". En av talarna var Stefan Eklund, tidigare kulturchef på SvD, numera chefredaktör på Borås Tidning.

Enligt referatet ska han ha uttalat:

Avgörande för om en bok recenserar är vem som ger ut, vem som har skrivit, och hur boken ser ut. Förlag som Albert Bonniers och Norstedts recenserar alltid. Små förlag som ger ut kvalitetslitteratur får också en särskild ställning bland kritikerna. Debutanter som tas emot på stort allvar uppskattas också, dock inte egenutgivare som konsekvent ratas. Likaså ratas massmarknadsböcker och underhållningslitteratur. Vad gäller böckers utseende så vinner det stilrena större uppmärksamhet framför det mer grälla, vilket uppfattas kommersiellt. I bloggen nämns också att kritiker gärna vill bli citerade på bokomslag för sin egen status skull och att förlag som etablerar kontakt mellan författare och redaktörer har större möjlighet att se sina författare omnämnda i tidningar. ¹

Det som står i texten väckte mitt intresse då det antyder ett tämligen pragmatiskt synsätt om vilken litteratur som väljs för recension, samt att det finns barriärer att ta sig igenom, som ligger utanför själva verket och litteraturen, för den författare eller det förlag som tycker sig värda att bli recenserade, men inte blir det.

När jag utöver detta, även läste en artikel av Ingrid Elam, tidigare litteraturchef på Dagens Nyheter, där hon med sitt insidertperspektiv belyser något om villkoren för litteraturen på DN:s kultursidor. Hon har där fått anmärkningar för att de missat "Bonnie-böcker". Hon skriver: "... många recensioner skrivs i dag antingen som om det gällde att marknadsföra en färdigförpackad vara åt en redan penningstark kulturindustri, eller som om det fortfarande fanns en stor borgerlig allmänhet, med en gemensam god smak ..." ² Hon anser också att kritiker inte alltid har "antennen riktad åt rätt håll", att kritiker måste utforska nya territorier och lyfta fram och förklara den "synkretism" som präglar det nya avantgardet. Hon medger att kritiker, däribland hon själv, har missat unga författare vilket påvisats dem

¹ Schmidt, Lars "När bara habegäret återstår", *Svensk Bokhandel*, blogg 2011-04-16

² Elam, Ingrid "Konsten att avgå som kulturchef" *.doc Nr 10*, Stockholm 2000 s. 28

av kritiker som uppmärksammat det gränsöverskridande och sett fler nivåer i romanerna än andra gjort.³

Med dessa båda artiklar i åtanke tog jag mig an att försöka ta reda på hur två kulturredaktioner gör sina urval av författare, verk och förlag som de väljer att publicera något om.

³ Ibid.

2. Bokbranschen

2.1 Arenan

Vägen från ett manuskript till en läsare består av flera steg, som kan kallas för "den litterära processen". En av dem som har beskrivit de led som ett manuskript ska ta sig igenom är Lars Furudal. Han delar in leden i:

- Produktion I: där en enskild författare arbetar med ett enskilt manuskript.
- Produktion II: där manuskript som antas för utgivning produceras för spridning via förlag och tryckeri. Produktionen kan även ske via egna förlag, och genom andra medier än den tryckta boken.
- Distribution I och II: där I) står för distribution i de mer kommersiella sfärerna såsom bokhandlare där läsaren/konsumenten får betala för användandet till skillnad från II) där ett verk kan spridas genom bibliotek och skolor utan att den som tar del av verket behöver betala.
- Konsumtion: där verket når läsaren, först genom att förvärva boken, senare i den aktiva konsumtionen där verket läses.

I samtliga dessa led pågår en inplaceringen i värdesystem, alltså en bedömning av bokens tillhörighet i genre och grad av kvalitetsnivå. Redan under författarens produktion bedömer denne om manuskriptet är värt att publicera eller ej, därefter sker en sådan bedömning hos förlagen. Dock är det i ledet som handlar om distribution som värderingen blir mer intensiv. Det är där ett verk presenteras i reklamkampanjer, kanske omnämns i artiklar och recensioner, köps in till bibliotek, kanske erhåller priser och placeras in i förhållande till övrig litteratur.⁴ Inom litteratursociologin studeras litteraturens samspel med samhälle.⁵ Det handlar dels om spridning och mottagande av litteraturen i samhället, med en tradition från det humanistiska fältet där växelverkan mellan verk och samhälle undersöks. Texterna i sig kan vara grund för sociologiska undersökningar för att se hur samhällsstrukturer framträder genom dem, medan man också kan se hur texter tas emot i samhället. Genom att studera samhället ges bidrag till det litteratursociologiska fältet för att undersöka vad Furuland kallar delinstitutioner såsom förlag, kritik och andra offentligheter.⁶ Det är i detta led denna uppsats uppehåller sig: mellan kritiken och verket, mellan kritiken och författaren, mellan kritiken och förlaget.

⁴ Furuland, Lars. "Litteratur och samhälle. Om litteratursociologin och dess forskningsfält". *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*, red. Lars Furuland och Johan Svedjedal, Lund 1997, s. 38-44

⁵ A.a. s. 7.

⁶ A.a. s 19.

2.2. Författare och förlag

2.2.1. Kategorier av författare

Man brukar tala om olika litterära genre, och skulle kunna benämna även författare tillhörande olika genre – eller åtminstone kategorier. En indelning av författare i kategorier ger dock ingen säkerställd bild av vilken typ av författare någon är, det är också avhängt vem som gör en sådan kategorisering. Ständigt pågår dessutom en diskussion om när någon kan omnämnas författare.⁷ Författare kan vara gränsöverskridande, författare kan pendla mellan olika genre, ändå förekommer det vissa benämningar på författare. Ann Steiner har i sin bok *Litteraturen i samhället* gjort en indelning, som hon kallar författarroller, som ger en översiktlig bild av bokmarknaden och dess struktur vad avser positioner inom dem.⁸ De författarroller hon definierar är:

De etablerade författarna: som kan leva på sitt författarskap, är välkända i bredare lager och får ett flertal recensioner vid varje utgivning

Stjärnförfattare: som säljer betydligt fler böcker än alla andra, som i offentligheten behandlas som kändisar, vars titlar marknadsförs på det sätt som vanligtvis förknippas med film- och musikvärlden.

Outsidern: som medvetet ställer sig utanför den litterära scenen vad gäller kommersialism, vilket kan vara en strategi för att framhålla sin syn på litteratur och konst.

De erkända, men inte mer, s.k. "midlist": som är den största gruppen författare, d.v.s. de som vars försäljning kanske täcker förlagets omkostnader men inte mer, och de vars namn inte märks i tidningar eller försäljningssiffror.

Dessa beskrivningar av Ann Steiner tar fokus på uppmärksamhet och försäljning, vilket kan tyda på ett perspektiv från branschen utifrån förlagen, och kanske även författarna. Det kan hända att en representant från till exempel kritikernsida benämner författarkategorier annorlunda så därför är inte begreppen definitiva genom uppsatsen utan får tjäna som exempel på de kategorier av författare som man brukar tala om – och framförallt att det förekommer kategorier, eller roller som Steiner kallar det. Det kan även finnas fler än de ovan nämnda. Tidigare har refererats till DN:s tidigare kulturchef Ingrid Elam som talade om författare som *avantgarde*. Det skulle

⁷ Steiner, Ann, *Litteraturen i mediasamhället*, Lund 2009, s 25-29.

⁸ A.a. s 28-38.

kunna innebära nya riktningar inom litteraturen, såsom text, som genre eller rörelse inom fältet.

2.2.2. *Konglomerat med makt*

Bokbranschen befinner sig i en förändring där man kan se hur vissa maktpositioner förstärks. Vid sidan av dessa går det att skönja tendenser där författare och förlag intar egen makt från en underdog-position.

I dag finns i Sverige två stora ”konglomerat” som – vad det gäller böcker – intar en stor kontroll över marknaden. Dessa är Bonnierkoncernen samt KF Media.

Bonnier AB äger i Sverige tretton förlag, däribland Albert Bonniers Förlag, Bokförlaget Forum, Wahlström & Wistrand, Bonnierpocket samt Månpocket. Alla är bland de ledande i sin genre – skönlitteratur - på den svenska marknaden. Inom koncernen ingår även distributionskanaler. Bonnier AB äger utöver förlagen nätbokhandeln Adlibris och distributören Pocketgrossisten. Pocketgrossisten har nyligen slutit avtal med Åhléns⁹ för distribution av pocket till varuhusen och på så sätt har Bonnierförlagen även fått inflytande över försäljning av böcker i en av Sveriges största varuhuskedjor. Man har även tagit över butikskedjan Rustas bokförsäljning. I koncernen finns även nio bokklubbar¹⁰. Utöver verksamheterna som är direkt relaterade till böcker äger man via Bonnier Tidskrifter flera veckotidningar däribland Tara, Damernas Värld, Vecko-Revyn m.fl. ¹¹ Man äger betydelsefulla medier såsom Expressen, Dagens Nyheter (DN), Sydsvenskan, Dagens Industri samt TV4,¹² det vill säga kanaler där det rapporteras om böcker och författare.

KF Media är den andra stora aktören och de äger förlagen Norstedts samt Rabén & Sjögren, nätbokhandeln Bokus och den fysiska bokkedjan Akademibokhandeln. KF äger också egna bokklubbar, sex stycken, för distribution av böcker varav två har skönlitterär inriktning.¹³ KF (koncernen) beskriver sig som en detaljhandelskoncern med dagligvaruhandeln som kärnverksamhet¹⁴ men driver även andra bolag såsom KF Media där även Tidningen Vi ingår. Inom dagligvarukedjan Coop finns böcker som särskilt

⁹ Pressmeddelande från Bonnier, Bonnierförlagen:

<http://www.bonnierforlagen.se/Nyhetsarkiv/2011/Pocketgrossisten-och-Ahlens-i-samarbete/> 20110416

¹⁰ <http://www.bonnierforlagen.se/Bokklubbar/> 20110416

¹¹ <http://www.bonniertidskrifter.se/varumarken/> 20110417

¹²”Bonnier Organization” 110223, tillgängligt via <http://www.bonnier.se/sv/content/organisation> 20110415

¹³ <http://www.norstedts.se/Om-Norstedts/Bokklubbar/> 20110417

¹⁴ <http://www.coop.se/Globala-sidor/OmKF/Vara-bolag/> 20110416

koncept¹⁵. På så sätt har alltså även KF och KF Media inflytande över distributionskanaler.

I dessa två maktsfärer, Bonnier och KF Media, finns sammantaget femton förlag, fyra stora bokhandelskedjor, försäljningsrättigheter på två butikskedjor och en distributör som förmedlar böcker mellan förlag och säljare. Bonnier har dessutom ägarskap kopplat till flera viktiga medier där böcker och författare lyfts fram, medan KF Media ”endast” äger veckotidningen Tidningen Vi.

2.2.3. Små förlag

Att en maktbalans upplevs gör sig gällande på flera sätt. Bland annat har tolv mindre förlag gått samman för att samarbeta i för dem viktiga frågor såsom marknadsföring. De har känt sig missnöjda med Bonniers och Nordstedts dominans och även med Svenska Förläggareföreningen (SvF) som de anser har åsidosatt de mindre förlagen.¹⁶

En annan sammanslutning för mindre förlag: Nordiska oberoende förlags förening (NOFF), har i DN gjort ett debattinlägg där de uttrycker att ”varje offentlig tanke har passerat Bonnier” och ifråga om böcker skriver de att ”Malou (von Sivers) driver Bonnierbokklubb i TV4”. NOFF tar upp frågan ur ett konkurrens-perspektiv, alltså det ekonomiska perspektivet. Ett annat perspektiv är frågan om demokrati. Sarah Goodbands kandidatuppsats behandlar detta specifikt vad det gäller Bonnier¹⁷ och Aftonbladet hade hösten 2010 en artikelserie om Bonnier som hot mot mångfald och demokrati.

De förlag som nämnts ovan är bara en bråkdel av alla förlag i Sverige. Hur många som finns går inte att säga exakt. Det är överhuvudtaget svårt att finna statistik från förlagsbranschen som är möjlig att direkt jämföra. Här följer några siffror som ger en någorlunda god bild av bokbranschen i Sverige: Vad det gäller förlag säger Förlagssystem som är Sveriges största distributör av böcker att de har över 450 förlag i sitt system och som de ombesörjer leveranser för.¹⁸ I en rapport från SvF uttalas att det finns fler än 500 förlag i Sverige.¹⁹ På sin hemsida uppger de annorlunda: att det finns ”uppskattningsvis drygt 300 professionella bokförlag med regelbunden utgivning vilka agerar på den gängse svenska bokmarknaden”.²⁰ De

¹⁵ <http://www.kfmedia.se/20110416>

¹⁶ <http://www.svb.se/nyheter/f%C3%B6rlag-g%C3%A5r-ihop-mot-maktkoncentrationen> 20110416

¹⁷ Goodband, Sarah, *Bonniers medieägande – ett hot mot demokratin?* C-uppsats, Södertörns högskola, 2005

¹⁸ <http://www.forlagssystem.se/FSRetail.html> 20110520.

¹⁹ Bohlund, Kjell, *Bokmarknaden 2010 – Rapport från Svenska Förläggareföreningen*, SvF, Stockholm 2010, s 48

²⁰ <http://forlaggare.se/bokbranschen-i-siffror/forlag> 20110520

redovisar också att det under 2009 gavs ut knappt 3500 titlar i Sverige varav ca 1000 av dessa var skönlitterära verk. Statistiken talar trots detta inte för hela Sverige då den bygger på uppgifter från SvF medlemmar som är ca 70 stycken. Jämför man SvF statistik med Nationalbiografen där samtliga verk som är tryckta i Sverige registreras så har de sistnämnda under 2009 fått in 14805 böcker och under 2010 är motsvarande tal 16465 varav 2337 är nyutgiven svensk och översatt litteratur.²¹ Medan SvF visar en nedgång i utgivning med 15% mellan 2007 och 2008 visar Nationalbibliografen att 2008 och 2009 har den största svenska utgivningen under hela 2000-talet. Det är dock svårt att uttyda och jämföra vart den egentliga ökningen sker, bland vilken typ av förlag, vilka format (inbundna böcker, pocket eller ljudböcker etc) och det finns även en skillnad i begreppet ”skönlitteratur” där Nationalbibliografen inkluderar lyrik medan SvF inte gör det.

Dock riktar SvF i sin rapport blicken mot – vad man kallar – det lilla kretsloppet – en heterogen samling av små förlag. Man nämner förlag som ger ut böcker på uppdrag av författare, ofta med hjälp av rationell digital tryckteknik. Man nämner också egenutgivare, alltså författare som själva ger ut sina böcker, tillsammans med andra de varianter av utgivning där författarna själva tar ansvar och finansierar utgivningen men anlitar ett företag som sköter produktionen, registrering och distribution.²²

SvF refererar också till en uppgift från Kungliga Biblioteket (KB) och Nationalbiografen där man också ser att utgivningen på små och egna förlag tenderar att öka. Antalet tilldelade ISBN-nummer ökar i de serier där endast ett, eller tio, ISBN-nummer tilldelas. Ett ISBN-nummer är en specifik titel och utgåvas identitet och är nödvändigt för böcker som ska finnas sökbara och tillgängliga i bibliotek, hos grossister och bokhandlare. Antalet förlag som planerar att ge ut 1-10 böcker tycks således öka, medan utgivningen på de största förlagen som är anslutna till SvF verkar minska sin utgivning.

Inom det antal förlag och utgivningar som nämns bör sägas att förlagen kan vara inriktade på studentlitteratur, barnböcker, facklitteratur o.s.v. om det inte specifikt anges att kommentaren gäller skönlitteratur. Denna uppsats begränsar sig till skönlitteratur för vuxna.

²¹ <http://www.kb.se/dokument/Soka/Statistik2010.pdf> 20110520

²² Bohlund, Kjell Bokmarknaden 2010 – Rapport från Svenska Förläggarföreningen, SvF, Stockholm september 2010. s 42, 46

2.3. Om kritik

Begreppet kritik kan användas som ett samlingsnamn för det som skrivs om litteratur. Ofta åsyftas recensioner men begreppet kan även innefatta andra texter såsom artiklar och essäer, skriver Tomas Forser.²³ Begreppet är inte entydigt. Utifrån den s.k. tabloidisering som sker av litteraturen skulle jag vilja innefatta även författarporträtt, reportage, topplistor och notiser – allt som skrivs om litteratur – i bemärkelsen att så snart en text om litteratur har publicerats i media, så har det redan där skett en värdering och bedömning av litteraturen eller författaren.

Det som benämns kritik är ofta texter som på samma sätt som den litteratur som bedöms framhåller ideologier, retoriska drag och visar skilda värderingar. Dessa förändras också över tid. Tomas Forser skriver i *Kritik av kritiken* att en recension är ”En text om en annan text inskriven i massmediernas dramaturgiska krav och järnhårda lönelag. Stark eller svag är en sådan text alltid villkorad både av genrehistoriens formspråk och av journalistikens nu.”²⁴ ”Kritik är en fråga om värdering på olika grunder avhängig epok, kultur och social position.”²⁵

Kritik handlar inte enbart om att beskriva och bedöma litterära verk, det är inte heller en tillräcklig frågeställning att bedöma kritikens ideologier, utan kritiken är också en funktion underordnad sociala sammanhang, journalistikens villkor och system.²⁶ Forser uttrycker: ”I stället för att distansera sig uppträder inte helt sällan dagens kritiker som garant av systemet och gör sig gångbara i den mediala pratkulturen. Rundgången i den litterära institutionen är uppenbar för var och en som vill se. Författare och kritiker sitter vid samma bord, byter tjänster med varandra och får problem med integriteten”²⁷

Kritiker skapar, tolkar och förmedlar normer.²⁸ De ingår ofta i ett socialt sammanhang inom det litterära fältet som litteraturvetare, författare eller lektörer och deras texter riktar sig därmed både mot en allmänhet men även till andra inom det litterära fältet där deras anseende prövas.²⁹

”Litteraturkritiken är en fråga om selektion, kanon och makt”, skriver Ann Steiner. De förlag och författare som uppmärksammas når ut till en publik

²³ Forser, Tomas, *Kritik av kritiken.1900-talets svenska litteraturkritik*, Uddevalla 2002. s 9-11.

²⁴ A.a. s. 20.

²⁵ A.a. s 117.

²⁶ A.a. s 20.

²⁷ A.a. s. 12.

²⁸ Svedjedal, Johan ”Kritiska tankar. Om litteraturkritiken och det litterära systemet”, *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr 1 1998, s. 49.

²⁹ Steiner s. 190-191.

och blir lästa. Denna makt från kritikernas sida kan ha inflytande över en enskild författare och kan påverka om denne blir en del av det litterära etablissemanget. Ett verk eller en författare uppvärderas om denne får en positiv recension och erhåller priser.

Från ett litteraturperspektiv sker selektionen av vilka författare, verk och förlag som väljs ut – och därmed upphöjs – utifrån litterära kvalitéer. För en okänd författare kan en omnämning vara positiv även om kritiken är dålig. Huvudsaken är att boken omnämns.³⁰ Värderingen av ett verk, och betydelsen av det, sker således inte enbart genom det som skrivs om den, utan redan när beslut tas om att publicera kommentarer om ett verk.

För att återkoppla till inledningen där bloggartikeln av Lars Schmidt nämndes, och hur han där han refererade Stefan Eklund, är boken inte bara ett litterärt verk, med eller utan kvalitéer, utan även – som seminariets titel angav – en vara och produkt. Uttalandena bekräftar också det Forser och Steiner har angivit om kritikern som en del av ett litterärt etablissemang där kritikern inte alltid kan ställa sig distanserad till litteraturen som bedöms, utan han eller hon är - eller gör sig till - en del av etablissemang, ibland för sitt eget anseendes skull. Utifrån ovanstående perspektiv formuleras uppsatsens tema att undersöka två kulturredaktioners urval av författare, förlag och verk som leder till publicering.

2.4. Tidigare forskning

Det finns en hel del forskning om litteraturkritik, men den kan tyckas ha en begränsad inriktning. Ett arbete att vända sig till för att få en bild av hur kritiken vuxit fram och fungerat över tid är Tomas Forsers *Kritik av kritiken*. En övervägande del av kritiken har belyst kritikens roll över tid samt kritik gällande enskilda författarskap, en viss kritikers arbete eller textanalyser över kritikens retorik och perspektiv.³¹ En föregångare till Forser, som också ger en omfattande bild av kritiken är professor i litteraturvetenskap, Per Rydén med *Domedagar. Svensk litteraturkritik efter 1880*.³² Båda dessa forskare sysslar med litteraturvetenskap. Det material de främst använt sig av är kritiken och de kritiska texterna och innehållsanalyser av dessa. Detta är återkommande för flera forskare och exempel på det som då framkommer är t.ex. politiska och andra ideologier. Till exempel kan man se att under sextiotalet flyttades perspektiven från "elitkultur" till "folkkultur" och under

³⁰ <http://www.stanforddaily.com/2011/02/23/bad-publicity-may-boost-book-sales/> 20010223

³¹ Forser, Tomas, *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*, Uddevalla 2002.

³² Rydén, Per, *Domedagar. Svensk litteraturkritik efter 1880*, Lund 1987.

90-talet gjorde det feministiska kritiken att värderingsnormen förflyttades.³³ Att använda kritiken och texten som forskningsobjekt menar Forser ger en översikt över de litterära idéernas och värderingarnas historia, vilket han skiljer från forskning där kritiken betraktas som ett litteratursociologiskt fenomen. Det sistnämnda definierar han som kritiken insatt i textproduktionens litterära institution, där pressen med dess produktionsvillkor är en av institutionerna.³⁴ Han benämner en ”tabloidisering” av kritiken, men det är alltjämt kritiken och kritikern som står i fokus i resonemanget även om pressen, eller medierna, har en roll för hur kritiken utvecklas. Vill man betrakta kritiken ur ett medieperspektiv finns det färre arbeten att tillgå.

Den övervägande forskningen vad det gäller kritik rör sig alltså mellan författare, verk, kritiker och den kritiska texten snarare än mellan den kritiska texten, författare, verk, förlag och medier. Kritik förekommer i de flesta medier: dagspress, magasin, TV, radio och i bloggar.³⁵ I fråga om att betrakta kritiken från ett nyhets- och journalistiskt perspektiv är alltså inte traditionen lika stark som att studera värderingar i kritiken, alltså kritiken som text.

³³ A.a. s 121.

³⁴ A.a. s 137-138.

³⁵ A.a. s. 10.

3. Syfte, frågeställningar och avgränsningar

3.1. Syfte

Uppsatsens syfte är att försöka se om det går att urskilja kriterier och mönster som påverkar om författare eller verk får uppmärksamhet i Sveriges två största dagstidningar.

Några underfrågor till de mer övergripande är:

- Hur går urvalet till på kulturredaktionen?
- Har vissa författare och deras verk större möjlighet att få publicitet och i så fall varför?
- Finns det författarskap och verk man tar avstånd från att uppmärksamma?
- Hur förhåller sig kulturredaktionen till dagens strömningar i bokbranschen?

3.2. Avgränsning

Vad det gäller avgränsning kan det vara lämpligt att återkomma till de led Lars Furuland formulerat i den "litterära processen".³⁶ Av de led han definierar begränsar sig denna uppsats till att studera vad han kallar inplacering i värdesystem, där värderingen är som intensivast i distributionsledet, där det också kan komma att få relevans för hur ett verk bemöts i konsumtionsledet. Inom de olika värdesystemen är det specifikt *pressen* som behandlas i denna uppsats, genom att se hur de värderar vad som är värt att omnämnas vad det gäller litteratur, alltså vad det väljer att publicera något om. Undersökningen har en avgränsning till det som gäller författare, titel/verk (manuskript), förlag och redaktion, och framförallt det som uppstår i möte och kontakt mellan kulturredaktionen och författare, redaktionen och ett verk eller redaktionen och förlag. Undersökningen tar inte fasta på innehåll, varken i verk eller i tidningarnas publicerade texter annat än i refererande exempel. Det innebär att frågan om t.ex. vad som är *kvalité* i ett verk inte utreds utan en bedömning av ett verk som kvalitativt

³⁶ Furuland, Lars "Litteratur och samhälle. Om litteratursociologin och dess forskningsfält", *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*, red. Lars Furuland och Johan Svedjedal, Lund 1997.

får helt enkelt tala för att detta är intervjupersonens bedömning. Detta för att ett sådant begrepp är tämligen abstrakt, subjektivt och det finns inte utrymme i denna uppsats att söka svar på frågan om vad som anses vara litterär kvalité. Fokus ligger således på *hur* redaktionerna värderar och bedömer vad som ska omnämnas i respektive tidning.

4. Teorier

4.1 Fält och kapital

Sociologen Pierre Bourdieu har inom kultursociologin argumenterat för ett angreppssätt som ”blottlägger det system av relevanta egenskaper som verkligen legat till grund för hur varje enskild klass av agenter bestäms”.³⁷ Med det menar han att förklaringsmodeller där individer (sociologiskt) definieras enbart utifrån egenskaper såsom kön, inkomst, yrke, etnicitet eller utbildningsnivå inte är tillräckliga³⁸. Det räcker inte att definiera en social klass utifrån varken en, eller flera, av sådana egenskaper. Den sociala klassen definieras av ”strukturen hos relationerna mellan alla relevanta egenskaper”,³⁹ av alla variabler sammantagna.⁴⁰ En klass styrs av vad Bourdieu benämner ”betingelser”,⁴¹ låt säga ”villkor” för att verka och existera inom den. Bourdieus begrepp *fält* blir här fundamentalt. Ett fält är som avgränsning där människor agerar i en för dem gemensam verksamhet eller ett intresseområde. Det litterära fältet kan vara ett sådant fält. Donald Broady är en av Bourdieus främsta uttolkare i Sverige. Han beskriver utifrån Bourdieu att ett fält ”uppstår där människor strider om symboliska och materiella tillgångar som är gemensamma för dem.” Till de intressen som är gemensamma, hör bland andra att kampen *inom* fältet ska pågå och fortsätta.⁴² I ett fält finns värdehierarkier där något står på spel för deltagarna, vilket kan vara ekonomiska vinster, men även symboliska vinster.⁴³ De som deltar i fältet, förhåller sig till och gentemot varandra på ett specifikt sätt och varje fält har en egen, speciell logik som bestämmer vilka egenskaper som är gångbara inom det. Vilken position man får inom fältet påverkas av vilket kapital man kan mobilisera.⁴⁴, men det kapital man besitter har inte samma värde inom olika fält.

Kapital i Bourdieus mening är utöver det ekonomiska/materiella kapitalet även andra kapitalformer som kan omsättas till ett värde. Bourdieu skriver:

³⁷ Bourdieu, Pierre, ”Distinktionen”, *Kultursociologiska texter*, red. Donald Broady och Mikael Palme, Stockholm 1994. s. 249.

³⁸ A.a. s. 252.

³⁹ A.a. s.258.

⁴⁰ A.a. s. 257.

⁴¹ A.a. s. 258-259.

⁴² Broady, Donald, ”Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi. *Masskommunikation och kultur, NORDICOM-Nytt/Sverige*, Nr1-2, 1988. s 59-88.

⁴³ Ibid. s

⁴⁴ Bourdieu, s. 270.

allt har ett värde, även om det saknar pris.⁴⁵ Bourdieu talar om symboliska kapital vilket innefattar tillgångar som inflytande, värderfulla relationer, och förmåga att bemästra den aktuella kulturen, att tala och röra sig i samhällets miljöer på ett sätt som gör att man kan få tillgång i olika sociala miljöer, på olika sociala fält, där ekonomiska eller sociala vinster finns att hämta.⁴⁶ Det kulturella kapitalet innefattar graden av förmåga att kunna agera i ett sociala sammanhang, värdet av den utbildning/skola man gått, att vara bildad eller att tillhöra en familj med kulturellt kapital.⁴⁷ Det sociala kapitalet handlar om värdet av det nätverk man har och kan använda sig av för att få tillgång till andra sociala grupper, när man behöver söka stöd eller om man har kontakt med inflytelserika personer.⁴⁸

På fältet agerar "agenter". De står för olika ståndpunkter och utifrån sina olika positioner i fältet strävar de efter att förändra eller bevara det mönster och relationer som där finns.⁴⁹ Det är mellan agenterna som kampen om position, värden och kapital pågår. Bourdieu har tillämpat dessa begrepp och dess innebörd i *Konstens regler – Det litterära fältets uppkomst och struktur* för perioden då de modernistiska rörelserna tog sig fram i Frankrikes litterära fält under 1800-talet och framåt. Agenterna på detta fält är bland annat författare, förläggare och kritiker, men också författarens vänner och mecenater. Han påvisar hur förflyttningar görs inom det litterära fältet, genom erövring av kapital och förändrad position⁵⁰. Studien gäller en process som löper mer än över hundra år med agenternas vilja till att erövra status, makt och position.⁵¹

Broady framhåller att de bourdieuska begreppen lämpar sig illa för "lexikaliska definitioner" och att de inte får sin fulla mening förrän man ser de i sina empiriska sammanhang.⁵² I fallet med *Konstens regler* säger han att den kanske främst ska läsas som en metodbok med teorierna om fält, kapital, och agenter som grund.⁵³

Bourdieu teorier, modeller och metoder är komplexa, vilket han själv hävdar att de är och bör vara inom sociologin. Det finns en svårighet med överföring av sociologins forskning, menar han, och en källa till missförstånd bottnar i att läsaren (även de mest bildade) tillägnar sig "teser" och

⁴⁵ Bourdieu, Pierre "Forms of Capital", *Handbook of Theory of Research for the sociology of Education*, Greenwood Press, 1986. s. 47.

⁴⁶ Broady. s 59-88.

⁴⁷ Bourdieu, "Forms of Capital" s. 47-48.

⁴⁸ A.a. s 51-52

⁴⁹ Bourdieu s. 297.

⁵⁰ Bourdieu, Pierre, *Konstens Regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stockholm 2000.

⁵¹ Ibid.

⁵² Broady, s. 2.

⁵³ Broady, Donald, "Inledning", *Konstens Regler*, Stockholm, 2000, s.18.

”slutsatser” utan att ha hela den sociologiska forskningens produktion i åtanke.⁵⁴

Att tillämpa Bourdieus begrepp och modell för det litterära fältet för en uppsats på denna nivå kan inte påvisa något om en förflyttning av positioner i fältet över tid och med samtliga agenters kapital och position, och bör kanske därför göras med ödmjukhet och reservation. Dock är ändå hans begrepp fält, kapital och agenter relevanta att utgå från när man försöker undersöka delar av litteraturkritiken i Sverige (fält), där olika agenter har en vilja till att behålla eller erövra position (kultursidor, förlag, författare). Dessa agenter kan ha olika grad av kapital i jämförelse med varandra och inom gruppen.

4.2. Nyhetsvärdering och Nyhetsideologi

Det finns faktorer och ideologier som påverkar om något bedöms vara en nyhet värd att publicera eller ej. Ett klassiskt arbete inom det fältet är Galtung & Holmboe Ruges artikel *The structure of Foreign news* från 1965⁵⁵ där de går igenom utländska nyheter i fyra norska dagstidningar. De ställer upp hypoteser om kriterier och prövar dessa, och kommer bland annat fram till några faktorer som mer än andra påverkar om en händelse får ett nyhetsvärde eller ej. Undersökningen är en kvantitativ innehållsanalys. Resultatet visar att det som avgör om något värderas såsom nyhet, kan vara om det handlar om elit-nationer, elit-personer, negativa nyheter och även personer om de på något sätt kan passa in i nyhetsförmedlingen som representanter för en social idé eller struktur, som motstånd mot en elits agerande, som en roll för identifikation. Enskilda personer blir oftare *symboler* för en händelse än framhävda som händelsens ursprung.

Forskning om nyhetsvärdering har utvecklats och kriterier tillkommit eller förändrats. Andra kriterier som lyfts fram över tid är att det oväntade, konflikter, sensationer, det aktuella och det geografiskt nära påverkar om händelsen anses ha ett nyhetsvärde eller ej.⁵⁶ Utöver bedömningen av en händelse som nyhet tillkommer också hur journalister bearbetar händelsen för att ge den en framtoning såsom en aktuell, relevant och viktig nyhet. Nyhetsvärderingsstudier kan fastslå vilka nyheter som väljs ut och utifrån

⁵⁴ Bourdieu, Pierre, ”Den ifrågasatta sociologen”, *Kultur och Kritik*, Göteborg 1991, s.53.

⁵⁵ Galtung, Johan & Holmboe Ruge, Marie. ”The structure of foreign news”, *Journal of peace research*, vol.2, No. 1, 1965 s.64-91

⁵⁶ Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D., *Mediating the message. Theories of Influence on Mass Media Content*, New York, 1996. S. 111.

vilka kriterier, men besvarar inte frågan om varför processen ser ut som den gör. Nyheten väljs inte enbart utifrån inneboende egenskaper utan även utifrån den struktur och de aktörer som deltar i processen från händelse till nyhet.⁵⁷

Utöver nyhetsvärderingen och dess kriterier präglas urvalet för publicering av olika ideologier. En av ideologierna är föreställningen om vad läsaren *bör* ta del av, vilket också innefattar en bedömning om vad en läsare *inte* bör ta del av. Detta är påverkat av normer såsom övergripande ideologier i samhället såväl som journalister och redaktörers egna föreställningar om vad som är viktigt. Ett kriterium för en nyhet behöver inte betyda att den *är* viktig, utan kan stå för en normativ värdering hos en journalist eller redaktion.⁵⁸ Denna typ av ideologi har kallats nyhetsideologi och handlar om urval av vad, vem och på vilket sätt någon eller något ska uppmärksammas och utgår från en övergripande syn på samhället, vilken roll medierna ska ha och är inom ramen för detta föränderlig.⁵⁹

Medierna har alltså en stor makt att välja vilka och vad som publiceras och kan därigenom påverka bilden av vad som är viktigt och hur verkligheten ser ut. Normer och likformighet kan påverka journalister och redaktörer i deras val. I fråga om litteratur som får uppmärksamhet kan detta leda till att vissa författare får större möjlighet och tillgång till uppmärksamhet vilket gör att de lättare kan nå ut till läsare och det kan öka möjligheten att erhålla priser och få stipendier.

Kulturbevakningen skiljer sig något åt från övriga nyheter som i högre utsträckning bevakar det som händer, det dagsaktuella. Kulturredaktionerna bevakar också aktuella händelser, men har – till skillnad från övriga redaktioners krav på objektivitet – en funktion i att vara subjektiva och att bedöma det de skriver om. Därför används inte begreppet nyhet i uppsatsen, vad det gäller de händelser och den litteratur som bevakas. Istället benämns kulturredaktionens urval för ”det som bedöms värt att publicera”. Av de kriterier som tagits upp ovan, och som är baserade på just nyheter inom medier, är inte alla relevanta för en kulturredaktion. Dock använts teorierna om nyhetsvärdering då de talar för att det förekommer värderingar, kriterier och ideologier som styr vad redaktionerna väljer att publicera. I uppsatsen specifikt vad det gäller kulturredaktionen och bevakningen inom fältet litteratur.

⁵⁷ Shoemaker & Reese, s. 108, 139, 178.

⁵⁸ Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Medierna och demokratin*, Lund, 2004, s. 232.

⁵⁹ Westerståhl, Jörgen & Johansson, Folke, *Bilden av Sverige. Studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspress*, Kristianstad 1985, s 21-23.

5. Metod och material

5.1. Undersökningsenheterna

Kulturredaktionerna på rikets – och Stockholms – två största dagstidningar ligger till grund för undersökningen.

Det vill säga DN, som tidigare har beskrivits som ett av medieföretagen inom Bonnier AB. De har en upplaga på ca 300 000 per dag (2010).⁶⁰

Svenska Dagbladets kulturredaktion är den andra tidningen som har undersökts. De ingår i det mediekoncernen Schibsted med säte i Norge och har en upplaga på ca 200 000 per dag (2010).⁶¹

5.2. Förberedande genomgång av dagstidningarna

Inledningsvis gjordes en genomgång av dagstidningarna Dagens Nyheter och Svenska Dagbladets Kultursidor under perioden 16 mars – 15 april 2011. Något enstaka nummer saknas från respektive tidning då de inte var tillgängliga på något av de bibliotek där pressläggen gått igenom: Kurs- och Tidningsbiblioteket i Göteborg samt Kungsbacka bibliotek. Perioden valdes av två skäl. Dels för att perioden skall ligga tidsmässigt nära, och i färskt minne hos de redaktörer som senare intervjuades. Dels för att det är en tämligen ”normal” period för bokutgivning under året. Många titlar utkommer under tidig vår (februari-mars). Undersökningsperioden är i slutet av en högsäsong men vårsäsongen är inte på samma sätt som hösten påverkad av yttre faktorer då utgivningen och bevakningen i stor utsträckning präglas av mässan Bok & Bibliotek som äger rum i slutet av september varje år.

Utifrån insamlat material registrerades och kategoriserades de texter som nämnt och publicerat något om författare, titlar eller förlag. Det handlar om samtliga texttyper såsom recensioner, reportage, debatt, intervjuer, notiser och topplistor. De båda dagstidningarnas kultursidor skiljer sig åt i utformning men de olika texttyperna förekommer i båda. Båda tidningarna har ett utökad litterärt tema en dag i veckan. Svenska Dagbladet har en återkommande sida som kallas ”Under strecket”, där det skrivs om kultur i

⁶⁰ <http://www.ts.se/Mediefakta/Upplaga-och-rackvidd.aspx> samt <http://info.dn.se/info/om-oss/korta-fakta/>

⁶¹ <http://www.ts.se/Mediefakta/Upplaga-och-rackvidd.aspx> samt <http://www.schibsted.com/en/about-schibsted/our-subsiaries/schibsted-sweden/>

vid bemärkelse i essäistisk form, med olika teman varje gång. Ofta är det en etablerad författare som skriver och litterära verk och personligheter lyfts ofta fram. Någon motsvarighet till denna sida finns inte i Dagens Nyheter.

Denna kvantitativa genomgång visar vilka författare, titlar och förlag som nämnts samt i vilken utsträckning och i vilket textformat. Den lägger egentligen inte grund för undersökningens resultat utan har varit ett sätt att finna tendenser och exempel att ta upp i de intervjuer som ligger till grund för slutredovisningen. En diskussion om detta följer under nästa rubrik.

En viss förförståelse för fältet hade jag redan innan uppsatsarbetet då jag i olika forum och på bloggar följt händelser gällande bokbranschen, huvudsakligen på nätet och i SvB tidskrift, detta sedan något år tillbaka.

5.3. Kvalitativ forskningsintervju som metodval

Den egentliga metoden för att söka svar på uppsatsens syfte och frågeställningar är intervjuer med efterföljande analyser. Till skillnad från kvantitativa metoder och innehållsanalyser som kan beskriva hur något ser ut, finns det möjlighet att genom intervjun få en djupare och vidare förståelse i frågeställningarna. Den kvalitativa forskningsintervjun tar emot den intervjuades beskrivning av verkligheten och försöker skapa en mening utifrån dennes erfarenheter.⁶² Resultatet styrs av det samspel som sker mellan intervjuaren och intervjupersonen där det krävs att intervjuaren har kunskap om det ämne som ska undersökas.⁶³ Genom intervjuerna, med den kvantitativa genomgången som grund, har jag inte bara kommit åt hur något ser ut och vilket innehållet i dagstidningarna varit utan också vad som styrt och påverkat detta. Alltså om det finns kriterier och mönster som styr kulturredaktionernas val av vad de beslutar att publicera något om. Detta finns det möjlighet att komma åt under det samspel som uppstår under en intervjusituation, där det finns utrymme för följdfrågor och att fånga upp olika aspekter som framkommer.

De personer som kom att intervjuas är Kaj Schueler, kulturchef på Svenska Dagbladet (SvD) och Jan Eklund på Dagens Nyheter (DN), som där ansvarar för bilagan Boklördag. Kaj Schueler hade vid intervjutillfället just tillträtt sin tjänst som kulturchef efter att ha varit t.f. kulturchef och redaktör på SvD tidigare. Jan Eklund rekommenderades som intervjuperson av DN:s kulturchef Björn Wiman. Intervjuerna ägde rum 10 respektive 11 maj 2011 på respektive tidning. I ena fall i redaktionens konferensrum, i andra fallet

⁶² Kvale, Steinar & Brinkmand, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund 2009, s. 15.

⁶³ A.a. s. 98.

på tidningens personalkafé. Även om andra människor kom in i lokalen under senare delen av intervjun i det sistnämnda fallet, verkar detta inte ha påverkat intervjupersonen eller intervjun menligt. Intervjupersonerna tackade ja till att medverka vid mitt första telefonsamtal med dem, och vi bokade tider vid ett senare tillfälle med ganska lång framförhållning. Dels för att jag ville träffa båda under en och samma resa till Stockholm, dels för att Schueler befanns sig i ett byte mellan två tjänster.

Avsikten med att intervjua redaktörer på chefs- och ansvarig nivå var för att få en helhetsbild av kultursidornas synsätt och arbete, snarare än en enskild kritikers syn. Valet av de båda dagstidningarna är gjort på grund av att de är Sveriges största dagstidningar vars kulturkritik tas emot i hela Sverige, de har anseende som de viktigaste kulturkritikerna och kan förmodas prägla bilden av litteraturen i Sverige.

Båda intervjupersonerna ställde mellan 45 och 60 minuter till förfogande, dock sa de båda under tiden intervjun pågick att tiden kunde förlängas, vilket ledde till att intervjutiden i båda fallen blev ca en timma och tio minuter. Begränsningen i tid blev en förutsättning att ta hänsyn till för intervjuns upplägg. Båda intervjupersonerna informerades innan vårt möte om syftet att undersöka hur de gör sitt urval av vilka verk, författare och förlag de väljer att publicera något om och detta från redaktionernas eget perspektiv, snarare än ett läsarperspektiv eller innehållet i verk.

En intervjuguide utformades i en halvstrukturerad form, där frågor specificerats men med möjlighet att följa upp nya spår.⁶⁴ Dock fanns en viss begränsning i vilken utsträckning sidospår kunde följas upp, då tiden för intervjun var begränsad och att det inom den var angeläget att behandla de frågor som ställts upp i guiden. Intervjuerna innehöll en både tematisk och dynamisk dimension, vilket innebär att de tematiskt relaterade frågor undersökningen söker svar på sker tillsammans med en dynamisk dimension som skapar en god interaktion och bra flöde under samtalet.⁶⁵ Andra typer av intervjufrågor förekom också, som till exempel indirekta frågor vilka kan fånga upp inställningar som kan svara för branschen, men också visa en inställning hos svarspersonen. Utöver detta användes även uppföljningsfrågor, sonderade frågor, tystnad samt tolkande frågor för att nå svar på frågeställningarna. Uppföljningsfrågor kan – när de besvaras – ge en vidare innebörd än det primära svaret, sonderande frågor öppnar upp för svar som inte har påverkats av att man angett dimensionerna som ska beaktas, tystnaden skapar utrymme för reflektioner och associationer och de tolkande frågorna innebär att man använder intervjupersonens svar och

⁶⁴ A.a. s. 146.

⁶⁵ A.a. s. 147.

ställer det som en fråga för att få bekräftelse på att man uppfattat rätt eller finna alternativa nyanser av svaret. ⁶⁶

Tidigt i intervjun ställdes några inledande, mycket öppna frågor. Dessa handlade om hur de ser på sin redaktions roll och funktion som kritiker av litteratur i Sverige, samt hur de går till väga i urval av de titlar och författare som de väljer att skriva om. Därefter skilde sig de direkta frågorna åt mellan de båda intervjupersonerna även om de belyste samma sak, d.v.s. uppsatsens frågeställningar och samtidigt berörde de exempel som refererade till bloggartikeln som togs upp i uppsatsens inledning. Nämligen:

- Debutanter som tas ”på stort allvar” recenserar
- Egenutgivare recenserar aldrig
- Massmarknadsböcker och underhållningsböcker vill helst ingen ta i
- Verk från de stora förlagen: Bonniers, Norstedt, kanske någon mer, vill alla recensera
- Redaktörer älskar småförlag som ger ut kvalitetslitteratur
- Det ska inte underskattas av förlagen att få till möten mellan redaktörer och författare

Dessa påståenden prövades genom olika frågor under intervjun. Svaren på dessa frågor (i olika utsträckning) kom fram genom att ställa frågor om exempel hämtade från den kvantitativa genomgången av respektive tidning under perioden i mars-april.

Under intervjun togs även upp vad som händer i branschen, hur redaktörerna ser på skeenden, vad som är dagens ”avantgarde” och hur respektive redaktion förhåller sig till det.

Fokus kom att läggas på recensioner och författarporträtt även om de andra texttyperna också kom att nämnas. Dock berördes författare, förlag och titlar som nämnts i notiser knappast alls. Ej heller vinjetten ”Under strecket” hos SvD. Detta med tanke på den begränsade tiden för respektive intervju genomförande.

Intervjuerna spelades in. Materialet har genomlyssnats fullständigt tre gånger per intervju. Första gången gjordes anteckningar i form av stolpar där aspekter som möter upp mot frågeställningar kom på tal. Vid andra genomlyssningen gjordes en noggrannare avstämning av svaren gentemot frågeställningarna, nyanser fångades upp och noterades. Utifrån dessa båda genomlyssningar formulerades teman som i intervjuredovisningen bildar rubriker vilka även motsvarar uppsatsens frågeställningar. Under den tredje

⁶⁶ A.a. 151.

genomlysningen kategoriserades uttalandena under respektive tema och utskrifter har skett av de delar av intervjun som efter genomgången dels svarar mot frågeställningarna och dels har kategoriserats under respektive tema. Det vill säga att jag gjort en delanalys.⁶⁷ Utsagor som finns i det inspelade materialet har alltså lämnats åt sidan om de inte motsvarar uppsatsens syfte och frågeställningar, oavsett om de generellt sett kan vara av intresse.

5.4 Reliabilitet, validitet och generalisering

Undersökningen är valid i det att den har undersökt vad som varit dess syfte och med metoder som kan besvara detta.⁶⁸ Svaren får anses ha reliabilitet utifrån de förutsättningar som funnits. I en intervjusituation finns det dock alltid risk att intervjupersonen inte svarar sanningsenligt eller kanske förändrar svaret om samma fråga ställs vid ett senare tillfälle.⁶⁹ Då samma grundfrågeställningar ställts till representanter för två olika dagstidningar vars svar ställs både tillsammans och emot varandra i redovisningen, borde dessa anses som tillförlitliga. Dock kan det finnas aspekter som inte kommit till ytan, vilket kan ha skett om intervjuerna varat längre, om uppföljningsintervjuer gjorts eller om fler redaktioner ingått i undersökningsmaterialet.

Undersökningens resultat kan generaliseras vad gäller analytisk generalisering, vilket Kvale & Brinkmand beskriver som "vägledning för vad som kan hända i en annan situation.", då den bygger på analys av likheter och olikheter mellan de båda redaktionerna.⁷⁰

5.5. Etiska dilemman

Det kan finnas etiska dilemman med forskning utifrån intervjuer, vilka till stor del handlar om intervjupersonernas roll och de situationer de kan hamna i under forskningen och vid publicitet av resultaten.⁷¹ Jag har – främst under redovisningen – reflekterat över vilka ställningstaganden jag ska göra. Intervjupersonerna ha godtagit att medverka i undersökningen och

⁶⁷ Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund 1991.

⁶⁸ Kvale & Brinkmand, s 263.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ A.a. s. 282.

⁷¹ A.a. s. 85 ff.

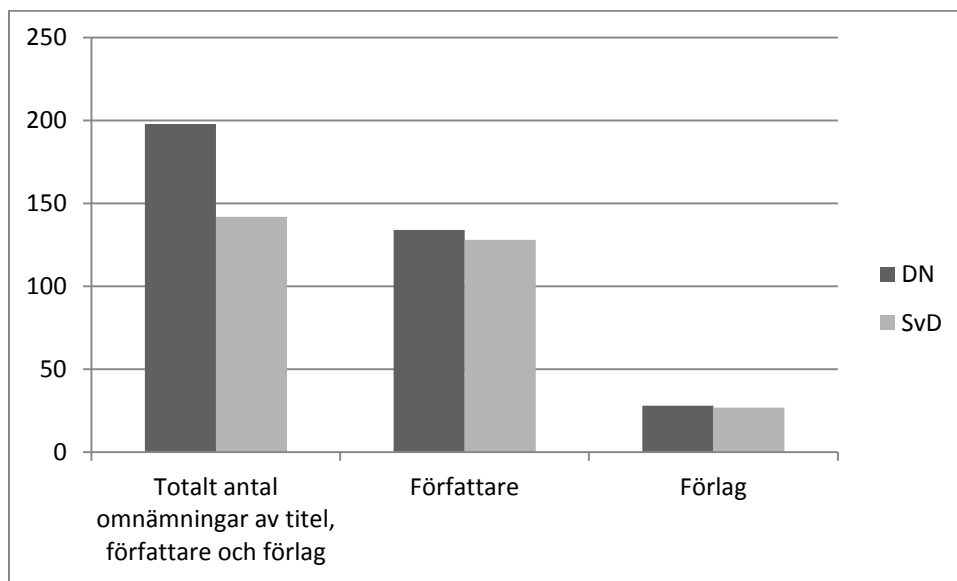
känt till dess syfte och hur den kommer att publiceras och därmed gett vad som benämns "informerat samtycke". När det kommer till publicering av deras utsagor strävade jag inledningsvis efter att undvika att ange namn, men för den som känner sig bekant med de båda kultursidornas skillnader i karaktär skulle det ändå kunnat gå att härröra vem som uttalat vad, och att finna en konsekvens i hur detta skulle behandlas; i vilka fall namnen skulle anges och när de skulle uteslutas, ledde snarare till mer problem än nytta. Utgångspunkten blev då att istället för att ha förhållningsättet "i möjligaste mån undvika att namnge" ändra det till "utesluta namnet där det är möjligt". Min bedömning är att det knappast kommer att påverka intervjupersonerna att deras namn publiceras, särskilt inte med tanke på att de gett sitt medgivande. Dock har jag valt att utesluta namnen på de författare intervjupersonerna namngett, då författarna – som tredje person – inte har gett medgivande till varken deltagande i undersökning eller publicering samt att det vid publicering, under eventuella omständigheter, skulle kunna påverka relationen mellan författare och aktuell kulturredaktion. Endast några enstaka författare nämns med namn och det handlar då om utländska författare. Principen att utesluta namn har dock inte gällt för förlagsnamn då jag betraktar dem som en organisation som inte – på samma sätt som en författare – kan beröras personligen av det som uttalas om dem.

6. Författare och förlag som uppmärksammats (kvantitativt)

Den kvantitativa genomgången av dagstidningarna har, som tidigare sagts, fått ligga till grund för att se tendenser och för att formulera mer specifika frågor (utifrån exempel) inför intervjuerna. Den utgör således inte underlag för en analys då information är inhämtad från en kort, avgränsad period. Redovisningen nedan visar alltså bara skillnader och likheter mellan de båda kulturredaktionerna under denna period.

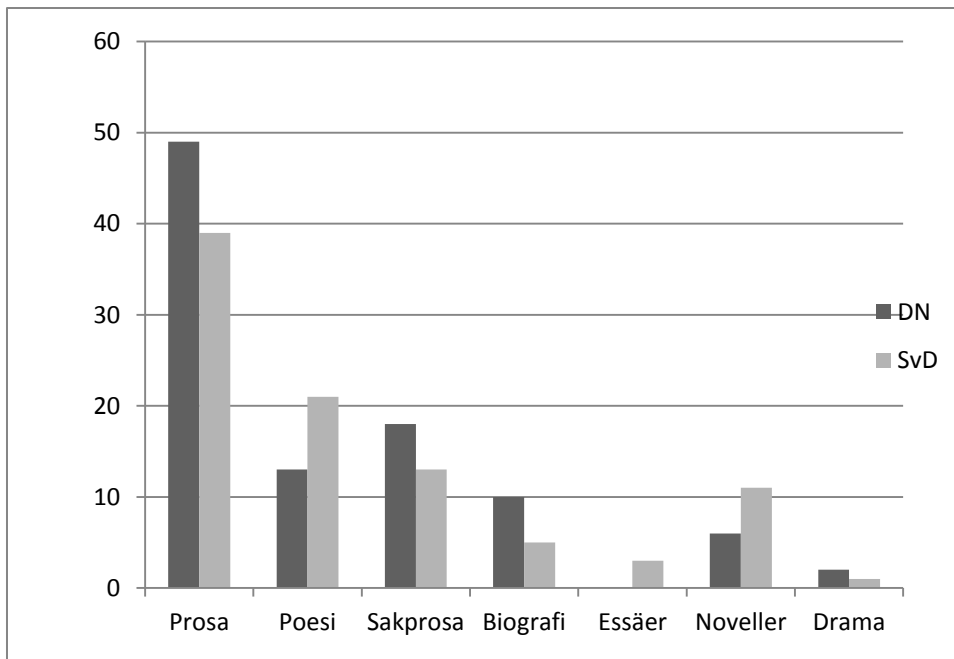
Det första diagrammet visar hur många gånger respektive kulturredaktion publicerat något om författare, titlar eller förlag och är därutöver uppdelat på författare respektive förlag och dessa kan ha förekommit flera gånger under månaden. Det handlar alltså om *antalet publiceringar*, ej hur många författare eller förlag som det publicerats något om.

I diagrammet är alla typer av texter samlade. D.v.s. recensioner, intervjuer/författarporträtt, reportage, artiklar, notiser, de båda redaktionernas "topplistor" samt övriga texter där författare, verk eller förlag nämnts i kontexten eller själva skrivit en text.

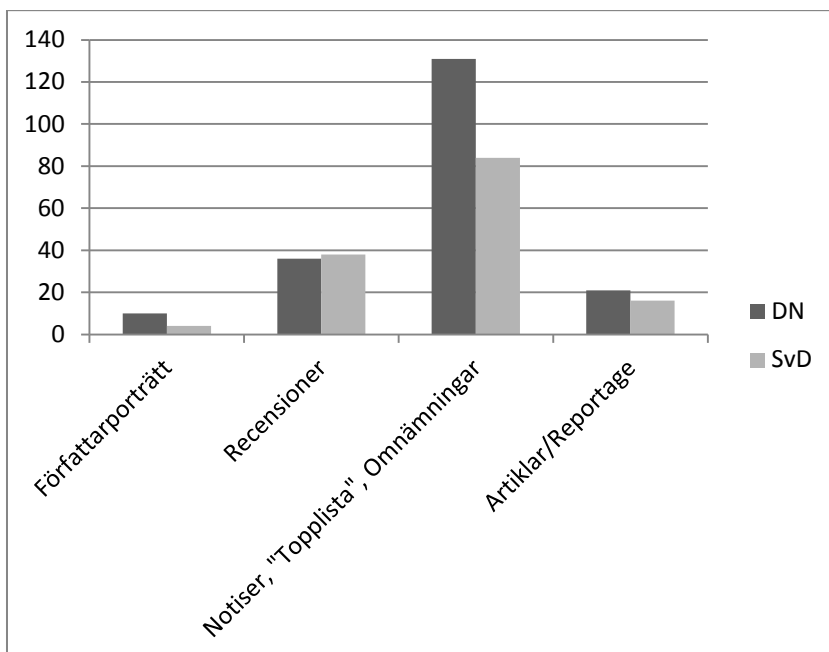
De "litterära genrer" som är vanligast förekommande presenteras i diagrammet nedan. De visar antalet publiceringar om respektive kategori:

(se nästa sida)

Utöver exemplen i diagrammet har det i båda tidningarna förekommit någon enstaka publicering om fotobok, memoar, skräck och deckare.

Författare och förlag kan presenteras och nämnas i olika typer av texter. I diagrammet nedan visas de olika texttyperna och hur frekvent författare, titlar och förlag presenteras inom respektive text-typ på kulturredaktionerna. Här bör noteras att flera författare kan ha omnämnts i samma "artikel" och samma författare kan ha återkommit i flera textertyper, till exempel först i en recension och kanske sedan på en "topplista".

I det här fallet kan det vara värt att nämna att DN's "topplista" som de benämner "Boklistan" listar 10 böcker per vecka, medan SvD har en motsvarande lista som benämns "Bäst just nu" och är begränsad till fyra titlar. "Bäst just nu" byter genre från vecka till vecka vilket också inneburit att en vecka med "Barn- och ungdomsböcker" inte finns med i antalet ovan. Därför har fler omnämningar skett i DN än i SvD.

6.1. Bonnierförlagen

Med tanke på den makt Bonnierkoncernen har på bokmarknaden, att DN ingår i denna koncern samt att DN's tidigare kulturchef Ingrid Elam skrivit att det förekom påtryckning om att skriva mer om Bonnierböcker,⁷² försökte jag se huruvida detta kunde avspeglats i vilken utsträckning Bonniers förlag fick publicitet för sina böcker i DN.

Under den aktuella månaden nämndes titlar från Albert Bonniers Förlag i 23 texter, från Wahlström & Wistrand 8 gånger, Forum tre gånger och en gång en bok från Bonnierpocket. Totalt alltså 38 anmälningar av böcker från Bonnierkoncernens förlag av totalt 198 publicerade verk eller författare.

SvD har under samma period nämnt 15 böcker från Albert Bonniers förlag och 4 från Wahlström & Wistrand. Sett till antalet omnämningar förekommer titlar och författare från Bonnierkoncernen i större utsträckning i DN än i SvD. Även i andelen publiceringar märks skillnaden.

Av DN's totalt 198 publiceringar hör ca 19 % till Bonnierförlagen

Av SvD totalt 142 publiceringar är ca 13 % relaterade till Bonnierförlagen

Bonnierförlagen har en stor representation i båda dagstidningarna, och det går att skönja att DN i större utsträckning publicerar något om Bonnierförlagens författare och verk än vad SvD gör, dock går det inte att uttala att det verkligen är så, mer än för denna månad. Frågan lyfts under intervjun med Jan Eklund, DN och återkommer under rubriken som behandlar resultaten från intervjun.

Vad gäller det andra stora förlaget, Norstedts, som ingår i KF Media så förekommer det 13 gånger hos DN och nio gånger hos SvD, d.v.s. ca 7 % av alla publiceringar hos DN och lika mycket hos SvD. Ordfront och Natur & Kultur nämns också flera gånger hos Dagens Nyheter, närmare bestämt 16

⁷² Elam, Ingrid "Konsten att avgå som kulturchef" .doc Nr 10, Stockholm 2000

respektive sju gånger. Övriga förlag – både hos DN och SvD – nämns bara en eller två gånger.

Även här bör det nämnas att böcker från såväl Albert Bonniers som Nordstedts och Ordfront återkommit på "Boklistan" i flera veckor och att detta påverkat i vilken utsträckning dessa förlag nämnts i högre utsträckning hos DN än hos SvD som under den aktuella månaden haft en något jämnare fördelning mellan förlagen, bortsett Bonnierförlagen och Norstedts som även där blivit mest representerade.

När jag tar upp frågan med Jan Eklund om de har krav på sig att omnämna Bonnierförlags verk svarar han mer indirekt att: "det är en vanlig anklagelse, att vi favoriserar de egna förlagen, men Bonnier är största kvalitetsförlaget, det kanske har med det att göra ..."

Bonnierförlagens omnämningen dominerar i båda dagstidningarna, men har under den aktuella månaden en större andel omnämningen i DN än vad de har i SvD. Det går varken att påvisa eller utesluta att koncernens struktur skulle påverka Bonniers dominans, men väl att Jan Eklund talar om dem som "de egna förlagen" och därmed visar en samhörighet med dem som skulle kunna ställa den objektiva bedömningen åt sidan.

7. Intervjuredovisning

7.1. Vad tidningarna menar att skriva om

Båda intervjupersonerna har fått uttrycka hur de ser på sin uppgift, vilket fält man vill bevaka, och respektive redaktions roll i litteratursverige. Båda framhåller att de ägnar sig åt kvalitetslitteratur.

Schueler säger att SvDs ambition är att recensera och spegla bredden i litteratursverige, allt från skönlitteratur till sakprosa, såväl svensk som utländsk och även utländska verk i originalspråk. De bevakar utgivningen från etablerade förlag, både små och stora, och då särskilt små förlag med en speciell språklig inriktning. Därefter betonar han:

”Med förlag menar jag då en utgivare som har någon form av redaktionell organisation. Det finns ju enmansförlag där man ger ut sin egen bok, men de flesta etablerade förlag har någon form av lektörs- och redaktionsfunktion ... inom sin organisation. Det är ett system som gör att ... att det är böcker av en viss kvalitet som kommer ut... vi utgår från det. Det visar sig i utgivningen av de här småförlagen... Sekwa och Lindskog... man ser i deras utgivning från första början att det är ganska etablerade författarskap som de börjar med och det visar ju att de har ett hyfsat bra grepp om den marknad de tar böcker ifrån och det, det skapar förtroende.”

En medvetenhet om den avgränsning man gör uttrycks även av Jan Eklund, DN: ”Det finns ingen tidning i hela Sverige som kan ha en överblick över allt ... tyvärr. Utan det är en illusion ... ingen har den överblicken, utan vad man får göra är väl att man får försöka, man får försöka ... med olika erfarenheter försöka skapa någon slags skenbar bedömning av någonting som man egentligen inte har sett.”

Båda tidningarna menar att de vill skriva om kvalitetslitteratur och det anges att förlagen och deras redaktionella organisation kan stå som garant för att litteraturen håller hög klass. Samtidigt säger de att de omöjligtvis kan ha en överblick över allt som ges ut, och att detta urval kan ge en illusion om vad som är god litteratur.

7.2. Hur urvalet går till

Förfarandet i urvalet av vilka författare som ska recenseras går till på liknande sätt på båda tidningarna. Organisationen Svensk Bokhandel (SvB)

har en katalog som kommer ut tre gånger per år. Den innehåller böcker som ges ut under säsongerna vår, sommar och höst. Katalogerna kommer med någon månads framförhållning, så katalogen med vårens böcker ges ut under december, katalogen med sommarens böcker kommer ut i maj. I katalogerna presenteras den aktuella utgivningen i Sverige, även om tidigare utgivna titlar, s.k. "backlists" också finns med. Förlag presenterar sin utgivning genom att betala för annonser i katalogen. Företrädesvis görs det av de s.k. etablerade förlagen men det förekommer även att små och enmansförlag annonserar. I vår och höstkatalogerna presenteras säsongens debutanter, dessa presentationer är kostnadsfria för förlagen.

Redaktionerna skickar ut denna till sina frilansmedarbetare som får några veckor på sig att gå igenom och lämna önskemål om vad de vill recensera. Redaktionerna sammanställer och gör det slutgiltiga urvalet och fördelar därefter uppdrag till sina frilansmedarbetare. Det förekommer också att redaktören själv föreslår titlar att recensera. På det här sättet jobbar man med Svensk Bokhandels katalog, samt även några andra kataloger från firmor som säljer böcker för förlags räkning. Det innebär att framförhållningen på det som ska recenseras är tämligen lång. Men slumpen spelar också in, och förslag kan dyka upp från andra håll, framhåller Schueler, när jag frågar om framförhållningen alltid är så lång och om urvalsgrunden alltid kommer från katalogen. Han förklarar det såhär:

"Vi jobbar ju med ett nät av frilansande kritiker. Och de kritikerna har ett rätt stort inflytande över valet, och de är ganska väl medvetna om vad som pågår inom utgivningen."

Eklund på DN uttrycker sig på liknande sätt:

"Vissa medarbetare tipsar... Vi är beroende av experter som talar om vad som är värt att skriva om" säger Eklund på DN.

Frilansmedarbetarna har alltså en stark roll i valet av vilken litteratur som når redaktionen och de kan fånga upp titlar och författare som inte når redaktionen via katalogerna.

Redaktionens ekonomi och storlek påverkar i vilken omfattning recensioner kan göras, säger båda intervjupersonerna. Båda redaktionerna har fått dra ner på antalet recensioner. För DNs del innebär det att man numera recenserar ca 450 titlar per år, mot tidigare ca 600, säger Eklund. SvD bedömer att man gör ca 700 recensioner per år.

Man är också beroende av hur förlagens utgivning ser ut. De flesta debutanter kommer ut i januari, utländskt litteratur kommer företrädesvis i mars-april, den svenska litteraturen har sin största utgivning under augusti

till mitten av september innan mässan Bok & Bibliotek äger rum, uppger Schueler.

Båda intervjupersonerna berättar också att förlagen uppvaktar kulturredaktionerna och att detta sätt att bygga relation har ökat under senare år och att kontakterna är ganska täta. Förlagen berättar vilka utgivningar som är aktuella, vilka utländska författare som kommer att besöka Sverige. ”Det ligger faktiskt i deras och vårt intresse också att få information, och där får man ändå säga att ibland försöker förlagen naturligtvis marknadsföra saker som vi sen inte tycker är särskilt spännande.”

Detta förklarar något om *hur* urvalet går till innan vi kommer in på vad som väljs – och vad som väljs bort.

7.3. Författare och verk som inte kommer i fråga

7.3.1. Egenutgivare

De finns en kategori författare som i princip aldrig kommer i fråga för recension eller omnämnande och det är de s.k. egenutgivarna, alltså författare som ger ut på eget förlag. Eklund hänvisar till att det är mycket svårare att ha koll på dem. Schueler tar upp kvalitén i denna fråga och återkommer till att dessa författare saknar lektor och redaktör. Lektören är den som gör en första genomläsning för att bedöma ett manus, i detta steg arbetar man inte med språket och texten. Redaktören är den som tillsammans med författaren redigerar texten och arbetar fram det slutliga manuset efter att det har blivit antaget. Som tidigare nämnts menar Schueler att ett förlag behöver ha dessa funktioner i sin organisation. Det är en viss ”garanti” för att kvalitén är tillräcklig hög för att SvD ska kunna ta ställning till om den ska omnämnas eller ej.

”Vi drar oss för att skriva om egenförlagda böcker. Då får vi ta de förluster vi gör. Vi kan inte hålla rätt på allt...” säger han.

I tidningarnas material stötte jag på endast en liten notis om ett förlag med egenutgivare. Den dyker upp i DN där de berättar om framträdande vissa författare gör under veckan. När jag frågar om förlaget och hur de ser på det får jag inget egentligt svar. ”Ja, det är ju jättesvårt ... det är ju svårare ... eller ... ha koll på det, helt enkelt ... ja, vi har ingen koll på det.” Därefter för han över samtalet på mer nischade förlag med – vad han kallar – ”obskyr utgivning”.

DN håller inte koll på egenutgivningen, verkar inte känna till förlaget jag nämner, eller ens att det omnämnts utan leder in samtalet på annan utgivning med lite udda karaktär och som ligger utanför de gängse urvalsprocesserna. Här placerar han till exempel smal, nischad litteratur som till exempel rumänsk fantasy.

7.3.2. Populärlitteratur, underhållningslitteratur, massmarknadslitteratur

Man utesluter även vad som kallas populärkultur, underhållningslitteratur och massmarknadslitteratur. Den sistnämnda kategorin definierar Schueler som handböcker om till exempel trädgård och hälsa. Populärlitteratur och underhållningslitteratur kan sägas vara (även om det inte finns någon absolut gränsdragning mellan dessa genrer) den s.k. "kiosklitteraturen" samt författare som skriver för en stor massa, som kan ha stora säljframgångar men av kulturredaktionerna inte bedöms som "seriös litteratur", anger Schueler.

Även om det kan finnas ett motstånd mot den här typen av litteratur fanns ett exempel på detta under den månad jag tittat närmare på. DN har publicerat en artikel om *De målade grottornas land* av Jean M Auel. Det är den sjätte och sista boken i sviten som inleddes med *Grottbjörnens folk*. Enligt en uppgift har ca 45 miljoner böcker sålts i denna serie, och titlarna har i allmänhet inte varit aktuella att behandla inom kulturkritiken. Eklund tror dock inte att det hade blivit en bra artikel om inte artikelförfattaren som i det här fallet haft den personliga upplevelsen i sin vinkling: "det bygger ju egentligen på: okej, jag läste den när jag var ung, sen så sorterade jag bort den när jag skulle bli allvarlig akademisk, sen så blir man äldre, tillräckligt trygg i sig själv, kan gå tillbaka och fråga och erkänna för sig själv att det här var ganska dumt gjort, vad var det i min ungdomsläsning som gjorde att det grep mig så starkt. Och sen redovisar man den läsningen och då blir det spännande!" Här har alltså "underhållningslitteraturen" fått plats på DNS kultursida i och med att en frilansmedarbetare - Ann Heberlein, själv författare - gör en i jag-form, personlig vinkling om dessa böcker som ett fenomen, vilket Eklund tycker är en intressant fråga i sig, medan han tror att boken behandlad som ett verk i en recension inte blivit en bra artikel.

Något liknande exempel fanns inte att ta upp med Schueler. I fråga om den här typen av litteratur säger han när jag nämner namnen på några av Sveriges storsäljande författare: "Jag tycker att vi har ett ansvar att lyfta fram den litteratur som vi bedömer som litterärt kvalificerad och seriös. Därmed inte sagt att den andra litteraturen är dålig eller att det är fel att

läsa den. Vi har som tidning ett ansvar att ta fasta på det som vi bedömer som kvalité.

7.3.3. Etablerade författare utan recension

Även etablerade författare som normalt sett brukar få sina arbeten recenserade kan s llas bort av redaktionen i vissa fall, om man bedömer att författaren inte "håller måttet" i jämförelse med sina tidigare verk.

Schueler beskriver "... en etablerad författare skriver en bok, och vi skickar ut den till recension, och recensenter tycker att det här var en så dålig bok att jag inte vill skriva om den, därför att det g r mer skada  n nytta - det kan hända - och då g r vi inte det. Det är inte så att vi lägger ut den på någon annan, utan då f r det (*första*) omdömet stå. Och sen får vi naturligtvis förfrågningar från författarna: -Varför har ni inte skrivit om min bok? ... Då håller vi det f r oss själva. Men det  r undantagsfall, det vill jag påstå." (*förf. kursiv*)

7.4. Författare, förlag och verk som f r publicitet

7.4.1. Författare och förlag med status

När jag lyfter fram namn på några författare som fått publicitet anges sk len till det vara att de  r spännande, tongivande, ung och lovande, självklar, begåvad och så vidare. SvD använder i högre utsträckning än DN begreppet "etablerad" som skäl till varför vissa författare recenserar. Om en författare säger Scheuler: "Vi tittar inte på kvalitén innan, för en stor del av f rfattark ren som är etablerad f r sina böcker recenserade, det  r liksom underförstått, så tror jag det  r på alla tidningar." Med detta menar han att man inte ser till verkets kvalité i första hand, utan bedömer utifrån författare. En etablerad författare f r i princip sina böcker recenserade.

Intervjupersonerna lyfter fram begrepp som "litteratur med kvalité" och "bra böcker"; att det  r utifrån litteraturen som urvalet görs, i fråga om vad man väljer att skriva något om. Dock  r det sällan någon av intervjupersonerna refererar till just en titel eller verket utan det  r författaren eller förlaget som  r anledningen till att man väljer att publicera. Schueler uttrycker till och med att "det  r framförallt *vem* det  r ... vi ska behandla" Jag frågar hur de behandlar okända namn och f r svaret: "Jag tror färre namn än man tror är okända...".

Han uttalar om några författare jag nämner att "honom har vi skrivit om hur länge som helst", "rätt väletablerad poet i mellanskiktet", "han  r produktiv

men allt är inte fullt lika bra som annat”, ”hon har hållit på sen 90-talet”. Svaren tyder på att det finns en tradition att skriva om vissa författare, de som etablerat sig, även om deras verk inte alltid anses vara av god kvalitet.

En av Sveriges mycket etablerade och produktiva skönlitterära författare har skrivit en bok i en annan genre, mer fackinriktad, än sina tidigare verk. Båda tidningarna har recenserat titeln och jag ställer frågan till dem båda om liknande bok av en annan författare lika självklart hade fått en recension.

Schueler svarar:

”Nä, jag tror inte man kan ställa frågan så. Det är självklart på grund av att hon har skrivit den boken så blir den uppmärksam. Jamen, så är det ju.” Men han betonar också att om en annan relativt välkänd författare skrivit samma tema så kunde den också blivit uppmärksam.

Eklund svara på samma fråga:

”Det är klart att hon får större uppmärksamhet om hon skriver på det temat.”

Schueler nämner de stora, väletablerade förlagen som garanter för god litteratur att recensera. Denna åsikt kommer också fram hos Eklund:

”Om man tycker att ett förlag är bra så är det klart att man skriver mer naturligt om deras böcker. Jag tror till exempel om du tittar på ett förlag som Atlas, säg för två-tre år sedan skrev vi väldigt mycket om dem för de hade väldigt bra utgivning. Nu ger de ut betydligt färre böcker och kanske inte lika spännande.”

Schueler har också nämnt att några små, nya förlag som ger ut översatta icke-anglosaxiska och etablerade författare, och därmed skapar förtroende med god litteratur.

Således har även förlagen i sig en status som gör att de uppmärksammas. Detta återkommer även i diskussionen om debutanter nedan.

7.4.2. Debutanter

Det uttrycks en vilja att bevaka debutanter men även där går det att skönja avgränsningar i vad redaktionerna väljer att behandla.

DN recenserar färre debutanter än vad man tidigare gjort, tror Eklund. ”Men jag tror det är så här: om man kommer ut på ett någorlunda stort förlag – som debutant – då tittar vi på det. Man kan ju se förlag som en

kvalitetsstämpel i sig också. Om du kommer ut på Norstedts eller Bonnier, då är det ganska stor chans att det är ... ganska spännande. Men det är mindre noggrann koll på mindre förlag.”

SvD säger att de bevakar de flesta debutanter, och tillägger: ”Alla som kommer på nåt om de här förlagen vi har pratat om.”

Båda kommer in på att de kan missa nya författare, men upplever det inte som något större problem. SvD säger att man kan se debutanter omnämnas i andra tidningar. ”Det ju vara så att det finns författare som vi upptäcker i efterhand, som har fått bra recensioner från nån bok på andra håll... så kommer den författaren med en ny bok, då hoppar vi på tåget.”

7.4.3. Journalister med företräde

Båda tidningarna har under den aktuella månaden recenserat författare som också är medarbetare på respektive tidning, i ena fallet på kulturredaktionen, i det andra fallet på ledarredaktionen. I sådana fall lämnas boken till en recensent utan koppling till tidningen. I båda fallen, alltså i båda tidningarna, har titlarna recenserats av Per Svensson som varit kulturchef på Expressen och numera är kritiker på Sydsvenska Dagbladet som är systerbolag till Svenska Dagbladet.

Jag frågar om det kan bli en lojalitetsproblematik i att recensera kollegor (även om redaktionens medarbetare inte själva recenserar). ”De anklagelserna är ganska vanliga... om vi tycker det är en tillräckligt intressant person att ha som medarbetare så är det klart vi ska skriva om hans eller hennes böcker.” Denna policy finns även hos SvD: ”När det är egna medarbetare som ger ut böcker så har vi som policy att skriva om dem. Det skulle vilja säga att det är säkert ett 10-tal böcker om året.”

Det visar sig att flera av de omnämnda författarna också finns i de journalistiska sammanhangen. Några uttalanden hämtade från båda tidningarna:

”Han har blivit på olika sätt tongivande, inte bara genom det han skriver i skönlitteratur, utan också som en gång i tiden bloggare och kritiker på Expressen. Han har byggt upp och funnits i de litterära nätverken, han har ett inflytande och det har också betydelse.”

”Han är ju också ett litterärt fenomen, han har ju skrivit här också, och det är ju ingen nackdel, ... han är ju överallt alltså ...”

”Det kan ju också vara såhär: hon skriver litteraturkritik i Sydsvenskan och i Svenska Dagbladet, om man är kritiker och ger ut en bok kan man ha en fördel”

”Skriver man om litteratur i pressen och ger ut böcker själv så blir det mycket lättare.”

Dessa uttalanden visar att det gäller inte bara som policy att publicera recensioner om respektive tidnings egna medarbetare, det är överhuvudtaget en fördel att vara kritiker eller skribent i en tidning.

7.4.4. Författare i mellanläge

I redaktionernas urval av vad som ska bedömas verkar urvalet vara ganska enkelt ifråga om självklara titlar att ta upp och ifråga om vilka som inte ska behandlas. Eklund uttrycker om författare i ett ”mellanläge”: ” Den här känner vi till, det ska vi titta på, ... det här känner vi inte, men det ska vi inte titta på. Så är det alltid några titlar i mitten: men vad är det här? ... och så får man göra en bedömning om man ska skriva om det eller inte. Ibland skickar man ut en bok till en kritiker, som kan området, och frågar om en bedömning: är det här värt att skriva om? Och ibland så säger de att det är det inte, och ibland säger de att: ja, det är det. ... Det är inte sådär jättevanligt.”

Vissa titlar som kommer till redaktionen eller föreslås kan alltså, även om det är sällan, bli föremål för en diskussion om huruvida man ska gå vidare med dem eller inte.

7.4.5. Författare kan falla ifrån

Författare som vanligtvis har recenserats kan ”falla ifrån”. En anledning till detta kan vara att man upprepar sig litterärt, som Schueler uttrycker om en svensk etablerad författare. Om denne författare säger han: ” dels är han oerhört produktiv, dels är han en av dem som inte alltid kommer att recenseras för att han upprepar sig (*litterärt.*) Samtidigt skulle jag vilja säga att man kan inte lämna en bok av honom oläst... Nu tycker jag han är ett extremfall, hans personlighet, hans metaforrika prosa är ibland väldigt svår att läsa ... faktiskt. Men sen så är det ju intressant med honom att han har försökt ta sig an en tematik att försöka skildra det goda ... så på det sättet kan man säga att man kan inte bara lägga en bok av honom i papperskorgen”. (*förf. kommentar i kursiv*).

Uttalandet ovan är som en recension i sig; författarens texter bedöms ha kvalité men författaren utvecklar sig inte – enligt Schueler – på ett sätt som

gör det angeläget för redaktionen att ta upp författarens titlar för bedömning. Av uttalandet handlar det inte enbart om den litterära kvalitén, utan även om en bedömning av författaren som person.

En författare som recenserats i båda tidningarna och fått relativt dålig kritik av dem båda ledde till att frågan om "mellanförfattare" kunde belysas ytterligare. Jag frågade om det är tänkbart att det finns flera författare med samma litterära kvalitetsnivå som inte får utrymme i dagstidningarna. Eklund, DN svarade att "Det kan du ha helt rätt i" och fortsatte med att säga: "Det är väldigt svårt att bedöma, rent rättvisemässigt, det finns ett mellanskikt av seriösa författare, som kanske inte skriver så intressanta böcker, men vad ska man göra med dem då? I dag krymper vi det, för att vi inte tycker det är tillräckligt intressant... Vi gör ett mycket hårdare urval i dag. Många författare blir sura över det." Resonemanget utvecklades till författares fortsatta möjlighet att få publicitet om man en gång fått dålig kritik. "Om det sker flera gånger kommer det påverka om man kommer att skriva om en sån bok igen. Det finns vissa författare som vi inte skriver om idag men hade skrivit om för 10 år sedan och det är förmodligen för att de under den perioden kanske har gett ut tre-fyra böcker som inte fått något större uppmärksamhet... då sorterar man bort det... De kanske har fått tre, fyra chanser men det har inte hänt någonting, och då kanske man droppar dem, och sen kan ju de komma tillbaka 10 år senare."

Schuelers perspektiv, och det gäller samma författare, är annorlunda. "Hon är för oss en etablerad författare som vi ska recensera. Jag tror väl att vi tänker som så att vi förväntas recensera vissa författare. ..."

7.4.6. Välexponerade författare

De båda tidningarnas syn på de författare som exponeras frekvent, d.v.s. förekommer mycket i olika medier, skiljer sig åt. Dessa författare kan hänga nära samman med den genre som benämns populärlitteratur. Enligt Eklund vill vissa författare och deras förlag att de kanske hellre exponeras i veckotidningar, kvällstidningar eller TV för att det ger bättre exponering och försäljning än att bli omnämnd på dagstidningarnas kultursidor. Och för sin egen del uttalar han: Det är ju inget kul att skriva om eller intervjua personer som syns överallt annars, å andra sidan, ibland måste man göra bedömningen att det här måste vi göra för att det är så intressant... Bedömningen får man göra från fall till fall, den är inte solklar alltså."

Eklund kommer in att det finns kritik mot "featuriseringen" av kulturen, att man skriver mer om personen, att det blir ett "kändiseri", som han kallar det. "Om det sker på bekostnad av det som står i böckerna tycker jag det är dåligt... Det här "kring", det kan bli, ganska trist, för mycket

marknadsföring, man är mer intresserad av fejsen än det som skrivs... Det är så många andra som skriver om dem, låt oss skriva om nånting annat”

Schueler menar däremot att vi befinner oss i en medial värld där alla försöker synas så mycket som möjligt, och att förlagen ligger på sina författare att vara ute och synas så mycket som möjligt. Så på frågan om det kan hända att en författare inte bedöms av SvD på grund av för mycket exponering i andra medier svarar han: ”Nä, jag tycker inte det, det är bedömningen av författeriet, den skrivna boken.”

7.5. ”News”

Litterära händelser kan också bli en nyhet, i bemärkelsen att något särskilt inträffar vid en tidpunkt och att detta gör det angeläget att skriva om. I det här fallet syftar jag på händelser eller en nyhet som ligger utanför eller parallellt med själva utgivningen av en bok.

Jag intresserade mig för intervjuer med, och recensioner av, Karen Armstrong från U.S.A. Båda tidningarna har gett henne helsidor. Eklund förklarar att hon har medverkat på den internationella författarscenen på Stockholms Kulturhus. ”De finns här i stan, det är liksom ”news” i sig... Många gnäller över det..., varför gör alla den här personen just nu, därför att det är news - de är här! Därför gör vi det.”

I materialet jag gått igenom upptäcker jag också att det dyker upp omnämnande av böcker som har relation till andra händelser och nyheter. SvD publicerar kommentarer om reportageböcker om Egypten som kom ut strax efter att Mubarak avgick som president.

Naturkatastroferna i Japan, med kärnkraftshaveriet som följd, gjorde att DN publicerade artiklar skrivna av japanska författare som översatts till svenska. Dessa har alltså kommit fram i svensk dagspress beroende av en stor händelse. Eklund säger: ”Det är bland det roligaste som finns att publicera författare om de skriver om någonting i sina hemländer, som de känner till.”

Aktuella händelser som ligger utanför det ”reguljära” kan alltså också påverka om något publiceras om/av en författare där händelsen, såsom ”nyhet” blir den primära urvalsgrunden, snarare än verket och den litterära kvalitén.

7.6. Trend, slump och teman kan leda till publicering

Redaktionerna scannar av utgivningen som presenteras i katalogerna för att försöka finna trender i bokvärlden eller böcker som tematiskt ligger nära varandra. Någon direkt trend anges inte av intervjupersonerna, däremot har båda tidningarna publicerat böcker inom teman.

SvD har fångat upp två nya böcker om Stockholm från förlaget Stockholmia. En av dem behandlar litteraturen i Stockholm och i en essä presenteras de nya böckerna, tillsammans med äldre Stockholmlitteratur och en beskrivning av Stockholms stadsrum. Men Schueler kallar inte detta en trend, det är ett nedslag. ”Det där är lite slumpmässigt några böcker som tematiskt ligger nära varandra, då slår vi ihop det, det här kan bli en intressant essä... Det är delvis slumpmässigt, för att böckerna kommer slumpmässigt”, förklarar Schueler.

DN har under perioden recenserat Lizzie Dorons verk *Varför kom du inte före kriget?* som har förintelsen som tema. Dorons mor satt i koncentrationsläger. DN rubricerar detta under temat ”Rötter” och lyfter fram ytterligare fyra nya utgivna böcker, tillsammans med fyra äldre, som har ursprung och rötter som tema.

”Då vill man samla ihop det och presentera det som en trend. För om en eller två gör det är det ingen trend, om tre gör det börjar det bli spännande, om fyra gör det börjar det definitivt något som man ska ha koll på. Kan man binda ihop saker är det intressant. Det tror jag det är både för läsaren och tidningen.”

Författare och verk kan också vara frontal för ett tema. I SvD händer det till exempel när man skriver om e-boken som tema, och låter en författare bli exempel för utgivning av e-böcker.

Eklund önskar mer tematiseringar, i genrekritik som går utöver själva boken; till exempel hur intressanta skildringar av våld beskrivs, hur kön sociologiskt sett konstrueras i böckerna. I sådana skildringar ser han att även litteratur som normalt inte förekommer på kultursidorna skulle kunna bli objekt att undersöka. Han tycker det skrivs för få artiklar av det slaget, och anger att handlar om tid för att göra det.

Inom teman verkar det finnas möjlighet för författare, verk och förlag som primärt inte väljs för recensioner och porträtt, att få sitt arbete och namn presenterat.

7.7. Utanför gränserna

Bokbranschen står under förändring säger båda intervjupersonerna och jag frågar vad som är det nya i bokbranschen och vad man uppmärksammar där. Båda lyfter fram gränsöverskridande verk, där författare och poeter blandar former, där text blandas med ljud och bild. ”Vi har en hel del skribenter som är engagerade i den här världen”, säger Schueler.

Båda intresserar sig särskilt för utländsk litteratur från språkområden som inte är särskilt etablerade i Sverige, både översatt och på originalspråk.

”Tidigare har det funnits en vurm mot det svenska, man har en skyldighet att hålla koll på sina poeter, och det har man väl fortfarande, men jag tror inte man känner sig lika lojal mot den svenska litteraturen som tidigare generationer har gjort. Jag tycker oftast det är intressant att läsa utländska författare... intressantare erfarenheter som man inte känner till.”, säger Eklund.

Schuelers formulering lyder: ”Naturligtvis är det spännande med utländsk litteratur för den ger oss inblick i andra världar, därför kanske vi kan ha en förväntan på utländsk litteratur.”

Av det – i sammanhanget - lite mer udda som kan väcka intresse hör det som Eklund kallat ”obskyr special-litteratur, som man kan hitta i bloggar på nätet. Obskyr litteratur definierar han som ”något som något ”nördigt” gäng diskuterar, fransk 60-talslitteratur eller Science Fiction-litteratur från Rumänien... Det kan ju vara väldigt, väldigt bra, och det kanske förtjänas att skriva om för en bredare publik och ibland kan det vara utgivet på eget förlag.”

Det utländska intresserar alltså båda kulturredaktionerna, vilket motiveras med att det är okänt för Sverige, att vi får en inblick i andra kulturer. Det som gränsar över till andra medier, som litteratur blandat med ljud och bild, tycks vara format man vill uppmärksamma. I de fall man söker aktualiteter på nätet intresserar man sig också (DN) för det utländska och då gärna speciellt nischad litteratur, i de fallen – till skillnad från det bredare, svenska – kan även egenutgiven litteratur bli intressant.

8. Slutsatser

8.1. Urval

Dagstidningarna har en rutin för att söka författarskap och titlar att recensera, detta genom att ta del av (främst) Svensk Bokhandels katalog och genom kontakter som förlagen tar med redaktionerna. Detta innebär att det redan på den här nivån finns författare och titlar som kan komma i fråga för bedömning och vilka som inte når redaktionernas uppmärksamhet. För att få detta krävs en annons i katalogen, vilket samtliga större och de flesta medelstora förlag har. Små förlag och egenutgivare annonserar endast i mindre utsträckning och i små annonser, och har i sammanhanget inte samma möjlighet att få dagstidningarnas uppmärksamhet. I den mån en författare står utanför dagstidningarnas ”blickfång” är det om någon av deras medarbetare känner, känner till eller kommer i kontakt med en författare och föreslår denne som ämne.

Men även om denna katalog sägs vara urvalsgrunden så söker inte redaktionen och recensenter *bland den mängd* av titlar, författare och förlag som presenteras där. Det visar sig att det på en annan nivå finns vissa kriterier för vilka man planerar att omnämna. Utifrån det som framkommit under intervjuerna är det relevant att tala om de *som kvalificerat sig* för ett omnämnande på de båda dagstidningarnas redaktioner.

8.2. Det är inte verket som avgör – inte heller kvaliteten

Representanterna för de båda redaktionernas säger primärt att det är kvalitetslitteratur de vill omnämna på sina sidor. Men man behöver inte fördjupa detta nämnvärt innan det går att se att det är andra kriterier än kvalitét eller det aktuella verket som egentligen avgör om en titel eller författare kommer att omnämnas. Medan Schueler menar att man speglar bredden av litteraturen i Sverige, säger Eklund att det är en illusion, en skenbar bedömning av den totala litteraturen i Sverige. De båda bär dock kvalitetskravet med sig och utifrån vad Schueler säger så söker man vägar och metoder för att upprätthålla kravet på kvalitet. Avgörande är om ett förlag har en redaktionell organisation, detta står då som garant för en litterär kvalitét. Det visar sig också att små förlag som specialiserar sig på

litteratur inom ett visst språkområde, där författarna redan har fått erkännande i sitt hemland, anses stå för en hög kvalitetsgrad. De verk och författare som redaktionerna väljer att publicera något om utses inte från den aktuella titelns kvalitet. Det väljs utifrån vem författaren är, vilket förlag denne har utgivits på, vem författaren eller förlaget känner och vilken position dessa har på det litterära fältet. Det handlar om olika kvalifikationer, där Bourdieus begrepp om kulturellt och socialt kapital går att tillämpa.

Kvalitetsbegreppet, så som intervjupersonerna sammantaget uttrycker det, skulle kunna gå att omtolka som att de "skriver inte om vad som helst". Men i svaren som lämnats framkommer att vissa författare omnämns, inte för att verket det skrivs om är bra, utan för att de tidigare har skaffat sig en position som en författare som bör recenseras. Eklund säger att det i förhållande till en sådan "självklar" författare kan finnas bättre verk än det som recenserats, men som inte får något omnämnde alls. Så även om tidningarna värnar om en viss kvalité, så kan det också finnas verk av likvärdig eller bättre kvalité som av olika anledningar inte får omnämmande på grund av att de inte har kvalificerat sig för en sådan position på det litterära fältet.

I ljuset av detta kan man skönja den maktkamp som råder inom ett fält, enligt Bourdieus definition, där olika agenter kämpar om makt, att erövra eller bevara den. Scheuler nämner att vissa författare kan känna sig orättvist behandlade om de inte får recensioner, och båda tidningarna undviker att skriva om egenutgivare samt är reserverade mot mindre förlag om de inte har en speciell nisch som intresserar tidningarna. Vi kan utgå från att de flesta som ger ut en bok vill få mediernas uppmärksamhet men möjligheten till det är inte tillgänglig för alla. Vissa strävar efter att erövra plats, andra har redan position som gör att de omnämns och dagstidningarna bidrar till att bevara den maktordning som råder.

Agenterna är i det här fallet är alltså tidningsredaktionerna, förlag och författare men där förlag och författare har olika ställning inbördes. Vissa författare har högre kapital än andra, och det gäller även för förlagen.

8.3. Förlagstillhörighet

Liksom en utbildning, en viss skola, har ett anseende som bidrar till ett högt kulturellt kapital för den som har gått där, kan ett förlag ge författare ett

anseende hos tidningsredaktionerna som gör att de väljer att uppmärksammar författaren. Intervjupersonerna säger t.ex. att de brukar uppmärksamma debutanter, men det framkommer också att de gör ett urval av debutanter, företrädesvis från de allra största förlagen som har en särställning på flera sätt. Det gäller Bonniers olika förlag och Norstedts. Det är också dessa förlag som mest frekvent omnämns på kultursidorna. De har erövat en position och bevarar den, genom att de och tidningsredaktionerna lever i symbios med varandra. Förlagen och deras författare behöver uppmärksamhet och, som Schueler säger, ligger det även i dagstidningarnas intresse att få information från förlagen om aktuell utgivning, och från dessa båda förlag känner sig dagstidningarna sig trygga med att det är litteratur med kvalitet som kommer ut och föreslås. Av mindre förlag är det främst de som har en särskild nisch, som ett speciellt språkområde, som har ett tillräckligt högt anseende för att bli omnämnda. Deras status och kapital är således högre än ett lika kompetent (vad gäller författare och redaktion) förlag med en blandad utgivning.

Författare från de förlag som tidningarna bedömer stå för kvalité har således lättare för att få uppmärksamhet på kultursidorna, men verk ställs inte mot verk från olika typer av förlag för att bedöma graden av kvalité. Det är förlaget i sig som är "garant" för kvaliteten.

Man säger också att det hör till att uppmärksamma vissa författare, de man benämner etablerade, vilket leder till att dessa författare har en position som kommer att ge dem uppmärksamhet på dagstidningarna även om kvaliteten kan variera mellan deras verk. Dessa författare har alltså erövat en position i det kulturella fältet, men i vissa fall kan det också hända att de väljs bort från av redaktionerna.

8.4 Författarstatus

Att bli utgiven på ett förlag med anseende om att ge ut kvalité och att sedan upprätthålla kvaliteten i förhållande till kulturredaktionernas förväntan verkar innebära att en författare i princip kan räkna med att få sina verk omnämnda. Det innebär även om man byter genre (man har ju redan erövat anseendet som författare) och om man ger ut verk som bedöms vara sämre än den aktuella författarens "vanliga" kvalitetsgrad.

Dock kan man avstå att skriva om något verk om man inte tycker det är bra, och det händer även att man slutar skriva om vissa författarskap. Särskilt gäller detta de s.k. midlistförfattarna. Denna grupp av författare kan alltså

mer än andra känna osäkerhet inför om de fortsättningsvis kommer att få recensioner eller ej. Här har alltså författarna som ”agenter” erövat olika mycket kapital, det ger dem olika positioner på det litterära fältet, och midlistförfattarna kan inte på samma sätt som de etablerade räkna med att bli omnämnda vid varje utgivning.

En grupp av författare har en given plats för recensioner. Det gäller de som är medarbetare på respektive tidning, eller de som verkar som journalister någon annan stans. De har en sammantaget hög grad av vad Bourdieu kallar kapital, dels för det kulturella anseendet såsom kulturskribenter, inte sällan utgivna på förlagen med hög status, men dessutom för att de befinner sig i den sociala sfären och har direkt kontakt med redaktionerna. Tidningarna anlitar i det här fallet en extern recensent i syfte att undvika lojalitetsdilemmat.

Men den författande journalisten har redan fått ett privilegium genom att det är så självklart att denne ska få en recension. För dagstidningarna verkar det ev. dilemmat vara löst genom att man lägger ut recensionen på en extern recensent, utan direkt koppling till respektive redaktion och man ser inget lojalitetskonflikt i att man vid sidan av andra författare väljer att recensera en egen medarbetare. Bland journalistkåren finns alltså också ett kluster som gemensamt medverkar till att bevara den struktur som finns.

Att vara utgiven på ett förlag med visst anseende om att hålla kvalitet, att fortsättningsvis nå upp till förväntningarna på kvalitet och förnyelse eller befinna sig i den journalistiska strukturen är alltså kriterier som gör att man – vad jag har kallat – kvalificerat sig för omnämnande på kultursidorna.

Och finns det förlag och författare som är kvalificerade, så finns det även de som diskvalificerade.

8.3. Diskvalificerad för att få publicitet

Egenutgivarna är diskvalificerade för publicitet, de befinner sig inte i någon av de strukturer som ger status, inte hos förlag som ger anseende, kan inte på egen hand nå uppmärksamhet på kultursidorna genom det sätt dessa selekterar på, inte heller journalsiter som är egenutgivare verkar vara aktuella att behandla på kultursidorna. Små förlag brottas också med svårigheter att eröva en position som gör att de kan räkna med omnämnande av de böcker de ger ut.

I och med att antalet recensioner minskar på de båda tidningarna blir det färre författare och verk som omnämns och det är då främst författare i ett mellanläge som man väljer bort.

Vissa författare som hör till det som kallats underhållningslitteratur är egentligen diskvalificerade men med lämpligt perspektiv kan dessa ändå komma att få sina böcker omnämnda. Inte minst när den s.k. featureiseringen ökar, när författarna blir kända ansikten att presentera, när de i sig blir intressanta ämnen eller kan kopplas samman med en intressant händelse.

8.4. När omnämmandet är som en nyhet

Det finns en vedertagen struktur och process när verk väljs ut för omnämmande. I det jag hittills resonerat om påverkas urvalet av kriterier där kvalitet är det krav man primärt framhåller men där det visar sig att begreppet kvalitet hänger nära samman med vissa förlag och vissa författare som erövrat status och position för omnämmande, och därigenom upprätthåller en maktordning som gör det svårt för mindre förlag och egenutgivare att nå fram till kulturredaktionerna för publicitet. I de här perspektiven framstår kulturredaktionernas val av vad de publicerar starkt konventionella och med liten vilja att blicka åt sidan och förbi det som i dag anses självklart att nämna något om. Tidigare har nyhetskriterier och nyhetsideologier nämnts och man skulle kunna säga att förlag och författare med status är ett kriterium för omnämmande, även om man inom kulturredaktionerna inte brukar benämna det för just nyhet. En ideologi hos dessa båda kulturredaktioner kan vara att de strävar efter att upprätthålla den gängse bilden av vad kvalitetslitteratur är, att de själva inte utmanar och brottas med begreppet eller ställer det i konflikt med helheten av det som sker inom litteraturen i Sverige i dag, förutom i några enstaka exempel som har nämnts. Ingen har hela överblicken, uttalar Eklund.

Men ibland händer något utanför redaktionernas långsiktiga planering, som gör att ett omnämnde är att betrakta som nyhet, ibland en särskild händelse, och i vissa fall sker något som de fångar upp som en trend. Det kan vara ett Sverigebesök av en utländsk författare som anses intressant, stora händelser i världen kan påverka vilka inhemska böcker man bevakar, och här kan även förlag och författare som troligvis inte skulle ha fått något omnämnde på publicitet.

På samma sätt kan små förlag och författare utan status och högt anseende, få uppmärksamhet om de t.ex. befinner sig i vad som har benämnts en trend, om flera böcker på samma tema kommer ut samtidigt. Detta uppmärksammar kulturredaktionerna, på motsvarande sätt som en nyhet, men man låter temat stå i förgrunden och låter verket och författaren vara exempel på trenden, vilket kan kopplas tillbaka till de tidiga kriterierna för nyheter av Galtung & Holmboe Ruges där de säger att okända personer kan passa in i nyhetsförmedlingen som representanter för en social idé eller struktur, som motstånd mot en elits agerande, som en roll för identifikation. De blir snarare *symboler* för en händelse än framhävda som händelsens ursprung.

En författare och dennes verk kan också fångas upp av redaktionerna om deras medarbetare uppmärksammar något ”på fältet”, eller om man lägger märke till en författare eller titel som någon annan skrivit om.

8.5. Konvention i litteraturkritik – med vinnare och förlorare

Det tycks finnas en konventionell bild och tillvägagångssätt hos de båda dagstidningarnas kulturredaktioner. Man har utsett författare och förlag som man väljer att omnämna, dessa är ofta återkommande, och endast i undantagsfall vänder man blicken mot det som är nytt, som kan stå för en utveckling på det litterära fältet. Schueler nämner t.ex. kombinationen av poesi och musik som en spännande gränsöverskridande genre. Uppsatsen har inte gått in på att tala om litteraturens innehåll, utan det litterära fältets strukturer. En blandning av konstformer kan vara en sådan. En riktning mot icke-anglosaxisk litteratur en annan. Tyngdpunkten hos dessa redaktioner ligger dock på utgivningen hos några väl etablerade förlag och deras författare. Att utgivningen hos dessa förlag minskar, samtidigt som utgivningen hos små förlag och bland egenutgivare ökar är inget man verkar uppmärksamma eller förmå granska, inte ens som rörelse. Om en strukturförändring sker inom det litterära fältet så är det inte hos dagstidningarna och på deras kultursidor vi först kommer att uppmärksamma detta. De bevarar det erhållna positionen och dess ideologier.

Att vara ett förlag eller författare som inte får omnämnande på kultursidor (eller i andra medier) påverkar möjligheten till utveckling och ekonomi. En titel och författare som det inte skrivs något om, får svårt att sälja sina böcker till nästa led, såsom bokhandlare, och det blir svårt att erhålla

stipendier. Detta trots att det kan finnas författare som skriver en jämförbart god litterär kvalitet men som på grund av fältets villkor inte får uppmärksamhet för det.

Till viss del bryter man från konventionen genom att ”släppa in” författare och verk som hör till underhållningslitteraturen. Här kan en författare uppnå status, men inte inom det kvalitetsbegrepp som dagstidningarna eftersträvar att hålla sig inom. Dessa författare och deras genre är inte någon ny företeelse inom det litterära fältet, de har erhållit status så som populära och kan passa in i feature-reportage. I ett fall som togs upp, kvalificerades en utländsk underhållningsförfattare genom den medarbetare som skrev om boken, även hon författare, men verket ansågs då inte ha en kvalitetsgrad för recension utan blev en betraktelse utifrån kulturredaktionens medarbetare, såsom läsare. Böckerna blev då betraktade som ett fenomen, inte som god litteratur.

8.6. Slutord

Uppsatsen har i stort kunnat bekräfta det Stefan Eklund ska ha uttalat, som referats på den blogg jag nämnde i uppsatsens inledning, om att vissa – och vilka – förlag och författare som får uppmärksamhet på dagstidningarnas kultursidor. Genom intervjuerna har fördjupade nyanser för detta kommit fram om hur urvalet går till och hur man resonerar om dessa förlag och författare. Det kan vara ett resultat, en slutsats, om hur litteraturkritiken går till de båda dagstidningarna som deltagit i undersökningen. Ändå är det bara en bråkdel av allt som finns att undersöka närmare på fältet, både på de aktuella redaktionerna men också vad det gäller kritiken i vidare bemärkelse. En statistisk genomgång av tidningarna över en längre tid hade kunnat ge en bättre bild över hur omnämningarna verkligen ser ut av böcker från olika förlag och författare. Genom en deltagande observation hade fler underliggande nyanser och handlingar kunnat avtäckas än vad som är möjligt genom en enstaka intervju. Det skulle också vara intressant att få en djupare inblick i hur relationerna mellan redaktion och förlag ser ut, hur nära varandra de står, hur ofta de möts. Med en vidare blick skulle det vara intressant att jämföra Sveriges två största dagstidningar med några större landsortstidningar för att se om även de har samma pragmatiska syn på urval av författare. Och inte minst skulle det vara intressant att se hur alla bokbloggare, som på sitt sätt recenserar, och hur det påverkar bilden och möjligheten för författare inom det litterära fältet.

Finns det kanske sub-fält inom det stora, hela litterära fältet, där andra makthierarkier bildas, men där det också ges möjligheter för andra författare

än dem de stora dagstidningarna omnämner, att erövra positioner, få uppmärksamhet, möjlighet till utveckling. Kan i så fall sådana sub-fält utmana maktpositionerna på det stora, hela fältet? Hur förändras detta fält, över tid, när småförlag, egentutgivning och nya publiceringstekniker ökar?

Litteraturlista

- Bohlund, Kjell, *Bokmarknaden 2010 – Rapport från Svenska Förläggarföreningen*, SvF, Stockholm 2010.
- Bourdieu, Pierre, "Distinktionen", *Kultursociologiska texter*, red. Donald Broady och Mikael Palme, Stockholm 2001.
- Bourdieu, Pierre "Forms of Capital", *Handbook of Theory of Research for the sociology of Education*, Greenwood Press, 1986.
- Bourdieu, Pierre, *Konstens Regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stockholm 2000.
- Bourdieu, Pierre, "Den ifrågasatta sociologen", Bourdieu, P. *Kultur och Kritik*, Göteborg 1991.
- Broady, Donald, "Inledning", *Konstens Regler*, Stockholm, 2000.
- Broady, Donald, "Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi. *Masskommunikation och kultur, NORDICOM-Nytt/Sverige*, Nr1-2, 1988. s 59-88.
- Elam, Ingrid "Konsten att avgå som kulturchef" .doc. Nr 10, Stockholm 2000.
- Forser, Tomas, *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*, Uddevalla 2002.
- Furuland, Lars. "Litteratur och samhälle. Om litteratursociologin och dess forskningsfält". *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*, red. Lars Furuland och Johan Svedjedal
- Galtung, Johan & Holmbue Ruge, Marie. "The structure of foreign news", *Journal of peace research*, vol.2, No. 1, 1965 s.64-91.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund 1991.
- Kvale, Steinar & Brinkmand, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund 2009.
- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Medierna och demokratin*, Lund 2004.
- Rydén, Per, *Domedagar. Svensk litteraturkritik efter 1880*, Lund 1987.
- Schmidt, Lars "När bara habegäret återstår", *Svensk Bokhandel*, blogg 2011-04-16
- Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D., *Mediating the message. Theories of Influence on Mass Media Content*, New York, 1996.
- Steiner, Ann, *Litteraturen i mediasamhället*, Lund, 2009.
- Svedjedal, Johan, "Kritiska tankar. Om litteraturkritiken och det litterära systemet", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr 1 1998.
- Westerståhl, Jörgen & Johansson, Folke, *Bilden av Sverige. Studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspress*, Kristianstad. 1985.

Källor på internet

<http://www.bonnier.se/sv/content/organisation> 20110415

Pressmeddelande från Bonnier, Bonnierförlagen:

<http://www.bonnierforlagen.se/Nyhetsarkiv/2011/Pocketgrossisten-och-Ahlens-i-samarbete/> 20110416

<http://www.bonnierforlagen.se/Bokklubbar/> 20110416

<http://www.bonniertidskrifter.se/varumarken/> 20110417

”Bonnier Organization” 110223, tillgängligt via

<http://www.bonnier.se/sv/content/organisation> 20110415

<http://www.coop.se/Globala-sidor/OmKF/Vara-bolag/> 20110416

<http://www.info.dn.se/info/om-oss/korta-fakta/> 20111227

<http://www.forlagssystem.se/FSRetail.html> 20110520.

<http://forlaggare.se/bokbranschen-i-siffror/forlag> 20110520

<http://forlaggare.se/bokbranschen-i-siffror/forlag> 20110520

<http://www.kb.se/dokument/Soka/Statistik2010.pdf> 20110520

<http://www.kfmedia.se/> 20110416

<http://www.norstedts.se/Om-Norstedts/Bokklubbar/> 20110417

<http://www.stanforddaily.com/2011/02/23/bad-publicity-may-boost-book-sales/> 20010223

<http://www.schibsted.com/en/about-schibsted/our-subsiaries/schibsted-sweden/> 20111227

<http://www.svb.se/nyheter/f%C3%B6rlag-g%C3%A5r-ihop-mot-maktkoncentrationen> 20110416

<http://www.ts.se/Mediefakta/Upplaga-och-räckvidd.aspx> / 20111227